



## Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 12/3, p. 201-234

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11541>  
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

---

### Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 02.03.2017 ✓ Accepted/Kabul: 28.03.2017  
✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Samettin GÜNDÜZ – Doç. Dr.  
Şerafettin Can ERDEM

---

*This article was checked by iThenticate.*

## SERVET-İ FÜNÛN DERGİSİNDEKİ İKTİSADA İLİŞKİN MAKALE VE YAZILARIN AÇIKLAMALI BİBLİYOGRAFYASI (1891-1928)

*Kenan GÖÇER\* - Cem ÇETİN\*\**

### ÖZET

Kuruluşundan bu yana altı asırdır yaşanmayan ve neredeyse her alandaki top yekûn değişim, Osmanlı'da 19. yüzyılda görülmeye başlanır. Mısır'ın tahliyesi, Sened-i ittifak, Yeniçeriliğin kaldırılması, yeni bir ordunun kurulması, Balkan isyanları, Tanzimat'ın ilanı, gazete ve dergi yayıncılığı, mühendislik ve tıp gibi pek çok alanda yeni okulların açılması, Islahat Fermanı ve I. Meşrutiyet'in ilanı gibi pek çok yenilik bu yüzyılda yaşandı. Söz konusu dönemdeki gazete ve dergi yayıncılığının geç örneklerinden biri de Servet-i Fünûn (1891-1944) dergisidir. I. Meşrutiyet'te Recaizade Mahmud Ekrem'in Mekteb-i Mülkiye'den öğrencisi Ahmet İhsan Tokgöz tarafından çıkarılmaya başlanan dergi, Cumhuriyet döneminde de yayın hayatını sürdürür. Dergide kimi zaman bilimsel yazılar, kimi zaman edebi yazılar ön plana çıkar. Edebiyatta bir akım yaratan dergi, diğer alanlarda bu etkiyi yapamamıştır. Edebiyat dergisi olarak bilinen Servet-i Fünûn, sadece edebiyat konularının ele alındığı bir dergi değildir. Bilimsel gelişmelere ilişkin yazıların da yer aldığı dergide iktisat, felsefe, psikoloji, sağlık, sosyoloji, basın, teknoloji, eğitim, müzik, kimya ve şehir gibi konulardaki makale, yazı, haber, resim, ilan ve reklamlara yer verilmiştir. Dergi, salt iktisat yazılarının dışında, iktisadın alt dalları altında sayılabilecek maliye, ticaret, hayvancılık, ziraat, ulaşım, işletme, enerji-maden ve şehircilik gibi alanlardaki yazılara da yer vermiştir. Burada yapılan çalışma, dergideki, iktisadın alt dallarını değil, salt iktisat alanındaki Osmanlıca makale ve yazıların açıklamalı biyografisini sunmaktan ibarettir.

**Anahtar Kelimeler:** İktisat, Servet-i Fünûn, makale, bibliyografya, dergi.

---

\* Yrd. Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, El-mek: kenangocer@sakarya.edu.tr

\*\* Dr. Marmara Üniversitesi İç Denetim Birimi Başkanlığı İç Denetim Birimi Başkanı, El-mek: cem.cetin@marmara.edu.tr

---

**AN EXPLAINED BIBLIOGRAPHY OF ARTICLE AND WRITINGS  
RELATED TO ECONOMICS IN THE MAGAZINE SERVET-I  
FÜNUN (1891-1928)**

**ABSTRACT**

In the 19th century, a total change almost in the every area of the Ottoman Empire which had not be ever seen for six century since its foundation had came to be experienced. In this century took place many innovations such as Egyptian evacuation, Sened-i alliance, removal of the Janissaire, the establishment of a new army, Balkan rebellions, the Tanzimat's declaration, newspaper and magazine publishing, opening of new schools in many areas such as engineering and medicine, the Islahat Fermanı and the First Constitutionnalisme. The magazine Servet-i Funun (1891-1944) is one of the late examples of the newspaper and magazine publishing in this period. The magazine which was started to published by Ahmet Ihsan Tokgoz who was Recaizade Mahmoud Ekrem's student from Mekteb-i Mulkiye, had also continued his publishing life in the Republican period. Sometimes scientific writings and sometimes literary writings had been at the forefront in the magazine. The magazine which created a trend in literature could not make this effect in other fields. The magazine known as the literary magazine is not a magazine dealing only with literary subjects. In the magazine containing articles related to scientific developments is also included articles, essays, news, pictures, announcements and advertisements in the areas like economics, philosophy, psychology, health, sociology, press, technology, education, music, chemistry, city too. Besides the purely economic articles, this magazine also contains articles in such areas as finance, commerce, stockbreeding, agriculture, transportation, business, energy-mining and urbanism that can be counted under the lower branches of economics. The study being carried out here presents not only subdivisions of economics, but also explanatory biography of Ottoman articles and writings in the field of economics.

**STRUCTURED ABSTRACT**

The writings of many authors such as Ahmet Şuayp, Aynizade Hasan Tahsin, Safvet Suad, Ahmet İhsan, Edhem Necdet, Mustafa Suphi, Kemal Derviş, Ahmet Reşit, Mahmut Sadık, A.K. Hatif and Yahya Saim have been published in the magazine Servet-i Fünun. Some of the writings in the magazine are anonymous. In the writings there are many subjects such as economics, capital, commerce, wage, interest, company, factory, machinery, agriculture and mining.

The magazine has discussed a various topics such as classical economics, socialism, national economics and the cooperative system in the context of economic thought. In this context it has also spread an effort to presentation of prominent economists and thinkers such as Adam Smith, David Ricardo, John Stuart Mill, Karl Marx, Frederick List, August Bebel, Saint Simon and François Marie Charles Fourier. In a sense, the Tanzimat can be described as a narrative of the transition from

---

**Turkish Studies**

classical Ottoman economic structure to contemporary economic structure.

The trend of social transformation beginning with the Tanzimat has also led to have an idea in economic matters the statesmen and thinkers. Firstly the idea of classical economics thought has penetrated into the Ottoman economic thought with the Tanzimat and has processed as a dominant view for a long time. In terms of approach to classical economics, there is a similarity between the state and viewpoints of intellectuals such as Sakızlı Ohannes and Portakal Mikael Pasha.

This period which can be described as the emergence of the individuality and private propriety led to the emergence for free market and interventionism debates after a while. Some intellectulas such as Mizancı Murat, Ahmed Mithat Efendi and Akyigitzade Musa against to intellectuals embracing classical economic thought defended the protective approach by adopting a critical attitude. Where economic discussions were made intensively were magazines. In the transition period from the Ottoman to the Republic, the journals directly related to economics, were journals such as the *Ulum-ı İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası*, *İktisadiyat Mecmuası* and *Ticaret-i Umumiye Mecmuası* as it is understood from their names.

On the contrary, even though The magazine *Servet-i Fünun*(1891-1944) could not be directly understood from its name and known as a literary magazine in public because of its managers and literary identities of most authors, the magazine *Servet-i Fünun* included economic subjects also. The magazine, which was started to published in Istanbul on March 27th, 1891, by Ahmet Ihsan Tokgöz, who was Rezaizade Mahmut Ekrem's student from the *Mekteb-i Mulkiye*, continued to broadcast in the Republican period also.

The magazine *Servet-i Fünun* being one of the late examples of newspaper and magazine publishing on the period in question, was in the excitement of telling new things out-of-literature area also, as it can be understood from its name. In case of the period when the literary direction was foreground happens to be excluded (1896-1901, 1910-1914, 1928-1944), it is also included articles, writings, news, pictures, advertisements about a lot of topics, such as economics, philosophy, psychology, health, sociology, press, technology, education, music, chemistry and city in the magazine including articles about scientific developments.

This study aims to present to the economic history researchers's agenda article and an explained bibliography related to economics of the magazine *Servet-i Fünun* (1891-1944), in copies which were printed in the Ottoman language until the Republican period, 1928. An important issue that needs to be noted is which sub-branches are contained in economic articles and writings.

When examined the classifications of the articles and writings related to economics in the magazine, the existence of some sub-branches will be observed such as finance, trade, farming, agriculture, transportation, business, energy, mining, urbanism, banking, clothing, textile, advertising and profession. Being a lots of articles and writings

---

### **Turkish Studies**

related to each one sub-branch of economics in the magazine shows that each one sub-branch of economics may be subject to a bibliographical study.

Because preparing a bibliography covering all the sub-branches being mentioned about economics will be exceed the limits of an article, we need to specify in which articles or writings are included and in which articles and writings are not included. Naturally, we have included the articles and writings which are not directly related to the sub-branches of economics to the explained bibliography we have prepared

The way followed for each article and writing in this study that is done explained bibliography of 84 writings related to economics is like the following: Firstly it was revealed the Christian era of the magazine by deriving from the Hijri date and the Julien date informations of the magazine. And then, if any, writer name is stated, but not, it was passed as unsigned. If the study guides to be made the bibliographies of other sub-branches of economics and can be the subject of researchers' application, it will be reached its ultimate goal.

**Keywords:** Economics, Servet-i Fünun, article, bibliography, magazine.

## GİRİŞ

19. yüzyıl ile 20. yüzyılın ilk çeyreği, Osmanlı'da yenilik ve değişimin her alanda izlenebildiği bir dönem olmuştur. Osmanlı'da ilk matbaa İbrahim Müteferrika (1674-1745) tarafından 1727 yılında kurularak faaliyete geçirilmiş, bundan yaklaşık bir asır kadar sonra 1831 tarihinde Türkiye'de yayımlanan ilk Türkçe gazete olan *Takvîm-i Vekâyi* çıkarılmaya başlanmış ve bunu diğer dergi ve gazeteler takip etmiştir. (Arpa 2011: 27).

Dergi ve gazetelerde, edebi yayınlardan matbuata, tıptan iktisada, sosyolojiden eğitime ve sosyal bilimlerin diğer alanlarına kadar pek çok konu ele alınmıştır. Tanzimat ile başlayan devleti ve toplumu yeniden düzenleme fikri, aydın-münevverlerin mali ve iktisadi konularda da fikir sahibi olmalarını zorunlu kılıyordu. Tanzimat, can ve mal güvenliğini getirirken Osmanlı'nın kadim ekonomik sistemi, İngiltere'nin yönlendirmesiyle sonu piyasa ekonomisine çıkan yeni bir sürecin başlangıcıydı. *Bireyin ve özel mülkiyetin* ortaya çıkışına zemin olan Tanzimat'la birlikte söz konusu zemin üzerinde hareket eden, birey ve özel mülkiyeti savunulara karşılık, toplum veya devletin zenginliğini savunan aydınların çıkardığı dergilerin yönelimleri önemlidir. Bu açıdan Tanzimat'tan sonraki her ciddi dönüm noktasında, birinden ötekine, oluşmasına hazırlanan *birey* ile *doğamayan bireyin çatışması* yatmaktadır. (Sayar 2000: 234).

Bireyin oluşmasına giden Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş döneminde iktisat ile doğrudan ilgili dergiler, adından da anlaşılacağı üzere *Ulûm-ı İktisâdiye ve İctimâiye Mecmuası* ile *İktisâdiyat Mecmuası* iken *Servet-i Fünûn* dergisi, klasik ekonomik sistemden birey ve özel mülkiyete doğru yol alan yeni ekonomik sisteme paralel olarak, edebiyat dışı alanda da "yeni" şeyler söylemenin heyecanını taşıyordu. Yöneticilerinin ve çoğu yazarının edebiyatçı kimlikleri dolayısıyla kamuoyunda hep edebiyat dergisi olarak bilinmiş ve araştırmalara konu edilmiş olan *Servet-i Fünûn* dergisinin adı da, "yeni şeyler" söylemeye açıktı. Derginin adında geçen *fünûn* kelimesi, fen'in çoğulu olup, o yıllarda *bilimin karşılığı* olarak kullanılmaktadır. *Servet*'in ise *hazine* kelimesinin karşılığı olduğunu anladığımızda, derginin pek çok bilimi kapsayan bir anlamı hedeflediği ortadadır. Bu yönüyle dergide başta edebiyat olmak üzere felsefe, iktisat, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji, eğitim,

### Turkish Studies

sağlık, basın, moda, kadın, müzik, şehir, teknoloji ve kimya gibi pek çok alanda yazı, makale, haber, ilan, fotoğraf ve reklam yer almıştır.

Bilindiği üzere Servet-i Fünûn dergisi, İstanbul'da Nikolaidis tarafından fennî muhtevalı *Servet* gazetesinin ilavesi şeklinde 27 Mart 1891'den itibaren Ahmed İhsan Tokgöz tarafından yayımlanmaya başlanmış, daha sonraki tarihlerde başta Edebiyat-ı Cedîde topluluğu olmak üzere Fecr-i Âtî ve Millî Edebiyat grupları ile Yedi Meşaleciler'in yayın organı olarak 25 Mayıs 1944'e kadar yayın faaliyetini sürdürmüştür. (Parlatır 2009: 573-575). Edebî yönüyle ön plana çıktığı dönemler (1896-1901; 1910-1914; 1928-1944) haricindeki yayın yelpazesini ise genel olarak fennî meseleler, teknolojik gelişmeler, tıp, eğitim ve iktisat konuları oluşturmuştur.

Amacımız, Servet-i Fünûn (1891-1944) dergisinin Cumhuriyet'e kadar Osmanlıca basılmış nüshalarında (1891-1928) iktisatla ilgili makale veya yazıların tanıtımını da yaparak hazırladığımız bibliyografyayı, iktisat tarihçilerinin gündemine sunmaktır. Belirtilmesi gereken husus, iktisadî makale ve yazıların hangi alt dalları kapsadığına dair olduğudur. Dergide yer alan iktisat ile ilgili makale/yazıları tasnif ettiğimizde maliye, ticaret, hayvancılık, tarım-ziraat, ulaşım, işletme, enerji-maden, şehircilik, banka, giyim-tekstil, reklam ve meslek gibi alt alanları olduğu görülmektedir. Dergide, iktisadın alt alanları olarak her biri ile ilgili pek çok haber, yazı ve/veya makalenin bulunması, her bir alanın başlı başına bibliyografik bir çalışmaya konu olabileceğini göstermektedir. Buradan hareketle, iktisadın yukarıda anılan bütün alt dallarını kapsayacak şekilde bir bibliyografya hazırlamak bir makale sınırlarını aşacağından, hangi yazı veya makaleleri, hazırladığımız bibliyografyaya dâhil ettiğimizi ve hangilerini dışta tuttuğumuzu belirtmemiz gerekir. Pek tabii olarak, hazırladığımız açıklamalı bibliyografyaya, iktisadın alt dalları ile doğrudan ilgisinin olmadığını düşündüğümüz veya herhangi bir alt dala dâhil edemediğimiz yazıları aldık. Yazıların bildiğimiz anlamda makale olmadığı söylenebilir. Tespit ettiğimiz yazıların, makale ile konuyu açıklayıcı, bilgilendirici, tanıtıcı yazılar arasında kesin çizgi çekilemeyen yazılar olduğunun belirtilmesinde fayda var. Kimi zaman yazarı olan, kimi zaman olmayan bu yazıların bir kısmının da, yabancı gazete/dergilerden tercüme (Sayı 793, 1024 ve 1194) olduğu görülmektedir.

1891-1928 arası iktisat tarihi ve çalışacak olanlar için doğrudan olmasa bile, dönemin iktisadî havasını, büyük resmini vermesi açısından, üstelik bir edebiyat dergisi olarak bilinen dergiden ilk defa böyle bir çalışmanın yapılmasını önemsiyoruz. Eğer çalışmamız, iktisadın diğer alt dalların bibliyografyasının çıkarılmasına öncülük eder ve araştırmacıların başvurusuna konu olabilirse nihai amacına ulaşmış olacaktır.

## OSMANLI İKTİSAT DÜŞÜNCESİNDE TANZİMAT'LA BİRLİKTE YAŞANAN DEĞİŞİM

Liberalizm Osmanlı ekonomik düşünce Tanzimat'la birlikte girmiştir. *Laissez-faire* yaklaşık kırk yıl kesik ve kopuk savunmalarla, fakat ciddi bir eleştiriye uğramadan varlığını sürdürdü. Himayecilik ancak II. Abdülhamit'le birlikte alternatif bir iktisat politikası olarak düşünce dünyamıza girebilecektir. (Sayar 2000: 40).

Tanzimat'ın yakın dönem Türk düşünce dünyası –ve tabii ki ekonomik düşüncesi- içinde ayrı bir yeri olduğu muhakkak. Bu anlamda Tanzimat'ın ekonomisi, klasik Osmanlı iktisadi yapısından çağdaş iktisadi yapıya geçişin öyküsü olmaktadır. Klasik döneme damgasını vuran provizyonist ve fiskalist yapı çözülmüş ve dinamik, dışa açık, parasallaşan, pazar göstergelerini duyarlı bir yapı ortaya çıkmıştır. (Genç 2000: 46-52).

Klasik iktisat görüşü ile ilgili olarak devlet ile aydınlar arasında ilk dönemlerde tam bir benzerlik vardır. Devleti yönetenler, provizyonist iktisat düşüncesini terk edip yed-i vahit ve dâhili gümrükler gibi ticaret engellerini ortadan kaldırarak piyasa göstergelerine öncelik tanımaya

çalışırken; Sakızlı Ohannes, Portakal Mikail Paşa gibi ekonomi ile ilgilenen aydınlar da serbest dış ticaret politikasının benimsenerek gümrüklerin feshedilmesini öneriyorlardı. (Toprak 1999: 580). (Dığıroğlu, Genç & Özgür 2015: 43).

Klasik iktisat savunucularına karşı Osmanlı düşünsel muhitinde klasik sisteme tepkiler gecikmeyecek ve önemli bir tartışma da gündeme gelecekti: Serbestiyet mi korumacılık mı; sanayi mi tarım mı? Bu karşıtlık kendini düşünce dünyasında hissettirmekte gecikmedi. Namık Kemal'in 1872'de *İbret*'te çıkan yazıları, *milli iktisad* görüşünün nüvesini teşkil etmektedir. (Mardin 1990: 68-69).

Himaye taraftarı Mizancı Murat, liberal bir dış ticaret anlayışının ancak gelişmiş ekonomiler için söz konusu olabileceğini belirtmekte ve geri kalmış ülkelerin ancak korumacı politikalarla rekabet edebileceklerini öne sürmektedir. Ahmed Mithat Efendi da aynı anlayışla *Ekonomi Politik ve Hall'ü-l Ukad* adlı risalesinde Adam Smith'in serbest iktisat fikrini eleştirir. Ona göre Smith'in teorisi sadece İngiltere'nin gerçeklerine uymaktadır ki; hammadenin çoğunu ithal eden ve geniş bir deniz filosuna sahip olan bu ülke için serbest ticaretten başka yol yoktur. (Toprak 1999: 581-582).

Ahmed Mithat'ın Ekonomi Politikası yazdığı yıllarda bu anlayışın tam tersi düşünceler Mülkiye'de ders olarak Sakızlı Ohannes tarafından okutuluyordu. Ohannes'e göre, liberal politikalar ülkenin kurtulmasında tek çıkar yoldu. Tarımla sanayinin bir arada yürümeyeceğine işaret eden Ohannes'e göre, Türkiye bir tarım ülkesi olduğu için uygulanabilecek en uygun politika serbest ticaretti. Ohannes'in öncülük ettiği liberal ekonomi anlayışı kapitülasyonlar ve ticaret antlaşmaları gibi dönemin bağlayıcı şartları altında icra kuvvetine kavuşmuş ve döneme damgasını vurmuştu. (Cebeci 1997: 20-21). Osmanlı iktisadının geriliğinin nedeni Osmanlı insanının asırlardır süre gelen antimerkantil zihniyetinden kaynaklanıyordu. (Sayar 2000: 329-330).

Osmanlı iktisadi düşüncesinde serbest dış ticaret anlayışına sistemli ilk eleştiriler bir Kazan göçmeni olan Musa Mehmetcanoğlu Akyiğitzade'den gelir. List'in etkisinde kalan yazar, ulusal çıkarlar gerektirdiği takdirde korumacı bir politika izlenebileceğini savunmaktadır. Ancak Akyiğitzade mutlak bir koruyuculuğa taraf değildir. "Bebek endüstri" ilkesini benimseyen düşünür; dışa karşı korunan iş kollarında zamanla rekabetin artacağını, fiyatların düşüp iç üretimin dışarıyla rekabet edebilir hale geleceğini belirtmektedir. Yazara göre serbest ticaret ancak müsavi ülkeler arasında söz konusu olabilir. (Toprak 1999: 582).

Liberal bir arka plana sahip 1908 Jön-Türk hareketi, bir yandan Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe konulup, meclisin yeniden açılmasını sağlarken; öte yandan ya ekonomik liberalizme geçiş için önemli adımlar atılmıştı. Bu bağlamda girişimciler özendirilmiş, yabancı sermayeye önemli imkânlar sağlanmıştı.

Osmanlı toplumunda yarım yüzyıldır gündemde olan liberal düşünce Tanzimat'la birlikte siyasal ve iktisadi alanlarda birçok yandaş bulmuş, Aydınlanma Çağı Fransız düşüncesi Osmanlı liberallerini oldukça fazla etkilemişti. Liberal Jön-Türk hareketi bir bakıma klasik Osmanlı devlet anlayışına bir eleştiri niteliğindedir. Geleneğe karşı tavrı alan Jön-Türk'ler, devrim ertesi iki alternatif karşısındaydı: Prens Sabahattin gibi sosyoloji güzergahını tercih edenler Le Play'i izleyerek *teşebbüs-ü şahsî ve adem-i merkezîyet* görüşünü benimsemiş; Cavit Bey ve takipçileri ise klasik iktisattan esinlenerek devletin ekonomideki mevcudiyetini sorgulamışlardır. (Toprak 1982: 18). İkinci Meşrutiyet'le beraber İttihatçı çevreler, *mali devlet* yerine *iktisadi devlet* görüşünü benimsemişlerdi. Buna göre önemli olan fazla vergi toplamak yani fiskal amaçlar gütmek olmayıp, mühim olan tüm ulusun çıkarlarını göz önüne alarak girişimi özendirmektir. (Toprak 1982: 19).

İttihat ve Terakki'yi destekleyen tacirler de serbestiyetten yanaydı. Dersaadet Ticaret ve Ziraat ve Sanayi Odası, gümrüklerin hayatı pahalılaştırdığını, koruyucu politikaların ülke

ekonomisine zarar verdiğini öne sürüyordu. Ticaret erbabının Meclis'teki sözcüsü Cavid Bey "*usûl-i himaye, amelenin en büyük düşmanıdır*" der: Gümrüklerin koruyuculuğunda ülkede birkaç fabrika kurularak gözler boyanır ve iki üç sermayedar zengin edilir. Ancak, karşılığında binlerce vatandaş da yoksullaştırılır. Cavid Bey, sermayedarların korumacı gümrük duvarları ardında çarpık, cılız, rekabet gücü olmayan bir iktisat politikası izleyeceklerini öne sürer. Buna karşılık bilimsel yöntemlerle tarımda verim artırılarak ülke servet ve refaha kavuşabilirdi ki; bu yüzden Osmanlı Devleti tarıma, özellikle tarımsal ihraç ürünlerine ağırlık vermelidir. Cavid Bey, Meclis kürsüsünden Maliye Nazırı sıfatıyla sanayi taraftarı olmadığını ilan ediyordu. Ona göre gelişme ihtimali olmayan sektörlere yapılacak yatırımlar, himayecilik yüzünden fiyatları yükseltecekti. Cavid Bey'e göre en güçlü ulus her şeyi üreten ulus olmayıp –iş bölümünün sonucu olarak- herhangi bir malı diğerlerinden daha ucuza satandır. Bu bağlamda uluslararası işbölümünde Türkiye'nin payına tarım düşmektedir. İşte bunun için sermayemiz ziraate kanalize edilmelidir. Ucuz toprak fiyatları ve işgücü dikkate alındığında ülkemiz kısa zamanda bir tahıl ambarına dönüşebilir. Cavid Bey, bu arada tarımsal üretimin dünya pazarlarına ulaşımını sağlayacak –demiryolu, yol, liman vb- altyapı yatırımlarının biran evvel inşa edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. (Toprak 1999: 583).

Liberal görüşleri savunan Pertev Tevfik'in Muahede adlı gazetesi ise olaya girişimcilik açısından bakmaktadır. Gazeteye göre ülkenin servetine, iktisadına ve kuvvetine sahip olmadıkça yalnız hizmetkâr ve bekçi statüsünde kalınabilecektir. Şahsi teşebbüsün zayıflığının müsebbibini hükümete bağlamayı ve himayeci anlayışı yanlış bulan Gazeteye göre hükümetin himayesine mazhar olanlar daima az çalışacaklar ve bu da terakkiye mani olacaktır. (Aslan 2011: 551).

Birinci Dünya Savaşı ekonomik yapıyı Meşrutiyet liberalizminin uzun ömürlü olmasına izin vermeyecek derecede bozmuştu. Piyasa mekanizmasının etkinsizliği, liberalizmden beklediğini karşılayamayan hükümeti ve düşünce camiasını başka arayışlara iter. Yeni akım Alman kökenli *milli iktisad*tır. (Toprak 1982: 25).

Düşünsel anlamda liberalizmin baş savunucusu Cavid Bey'in karşısına dikilenler Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi yazarları olmuştu. İlimli bir gümrük politikasını savunan gazete, Osmanlı ülkesinin Avrupa'ya hammadde satıp sonra da beş on misli fiyatla mamul madde olarak satın almasının gerçekçi olmadığını savunmaktadır. Cavid Bey, Mecliste ise Zohrap Efendi'nin eleştirilerine maruz kalacaktır. Zohrap, serbest dış ticaret politikalarının ülke çıkarlarıyla örtüşmeyeceğini, iktisadi bağımsızlığın ancak mutedil bir himayecilikle elde edilebileceğini vurgular. Uzun zamandır uygulanmakta olan liberal politikaların sonuçlarına işaret eden Zohrap Efendi, İstanbul ticaretinin yüzde altmışı, yetmişinin yabancıların elinde olduğuna, günümüzde fetihlerin iktisadi olarak gerçekleştiğini öne sürmektedir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti, liberalizmden vazgeçerek himayeciliği benimsenmezse bir daha belini doğrultamayacaktır. (Toprak 1999: 583-584).

Himayeciliği savunan düşünceler teoriyle pratiği bir araya getirmeye çalışan ve sorumlu müdürlüğünü Hamdullah Suphi ve Yunus Nadi'nin yaptığı Çiftçiler Derneği Mecmuası'nda da yer bulmuştur. Derginin ilk sayısında yer alan "Çiftçiler Mecmuası'nın Tutacağı Meslek ve Yolları" başlıklı yazıda mecmuanın çiftçilere, onları zenginleştirecek bilgileri aktarma amacından hareket ettiği vurgulanırken; bu amaçla Derginin izleyeceği yollar arasında "Çiftçileri dış rekabetten korumak için gerekli himayeci adımların atılması hususunda Meclisi-i Mebusan ve hükümet nezdinde faaliyette bulunmak" ifadesine yer verilmiştir. (Demir 2014: 392).

Milli iktisad bakış açısına sahip dönem dergilerinden Ticaret-i Umumiye Mecmuasında yer alan "Teşebbüsat-ı İktisadiye" başlıklı makalede ise ekonomik yapıya makro bir perspektif ile bakılır ve himayenin tüm sektörleri kapsar mahiyette olması önerilir. Makaleye göre himaye edilmesi

gereken iktisadın kendisidir ve milli iktisattan milli ticaret, milli ziraat ve milli sanat doğacaktır. (Çetin 2002: 47-48).

Yaşanan savaş ve bunalımlı dönemler giderek milli iktisad anlayışının güçlenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda ekonomi ile politikayı birlikte ele alan İslam Mecmuası yazarı Ahmed Muhyiddin'in önemli tespitleri vardır. Yazara göre ülkede yaşanan dağılma ve parçalanmalar milli meselelere olan ilgiyi arttırmıştır. "Liberal" anlayışın ülke gerçekleriyle bağdaşmaması parçalanma sürecini hızlandırmaktadır ki; bunun ilacı milli irfan ve milli iktisattır. Ne var ki milli sermayenin yeterli düzeyde olmaması bu noktada adım atmayı engelleyen en önemli manidir. Sanayileşme ve ekonomik kalkınma günümüzün en önemli savaşı olup, bu bağlamda herkes görevi yapmalıdır. Bunun için de millete dini terbiye öğretir gibi iktisadi terbiye de vermek gerekir. Dolayısıyla iktisad eğitimi verenler "yanlış yolu" bırakıp, nesilleri milli iktisat faaliyetine uygun hale getirmeleri gerekir. (Öztürk 2016: 137-138).

İktidardaki İttihat Terakki partisi, Cumhuriyet'e kadar milli iktisad politikasını savunup uygularken, Türkiye Devleti'nin Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte on yıl süresince liberal iktisat politikaları uyguladığı görüşü yaygın olmakla birlikte, bunu klasik anlamda, devletin ekonomiyi karışmaması anlamında değil, diğer dönemlerle karşılaştırıldığında ya da görece olarak geçerli saymak daha doğru olacaktır. (Kepenek&Yentürk 2001: 35).

### İKTİSAT İLE İLGİLİ MAKALE VE YAZILARA İLİŞKİN KAYNAKÇA DÜZENİ

Tanzimat'tan Cumhuriyet'in ilk on yılına kadar iktisat düşüncesi ve politikalarının kısa bir özetini aktardığımız yukarıdaki bölümün ardından burada, bir sonraki bölümde yer alacak *Servet-i Fünûn* dergisinin iktisada ilişkin yazıların bibliyografyasında nasıl bir sıra veya yöntem kullanacağımızı açıklamaya çalışacağız.

İktisat ile ilgili tespit edilen 84 yazının açıklamalı bibliyografyasının yapıldığı bu çalışmada her bir makale/yazı için izlenen yol şöyledir: Derginin Hicrî ve Rumî tarih bilgilerinden yola çıkılarak ilk önce milâdî tarih çıkarılmış, varsa yazar adı verilmiş, yoksa "imzasız" olarak geçilmiş ve yazı başlığı verilmiştir. Daha sonra, yazının içeriğine dönük bilgi vermesi açısından yazının ilk cümlesi –ilk iki kelime büyük olmak üzere- olduğu gibi verilmiştir. Devamında, yazının başlıca kavramları ve yazının özeti yapılmaya veya içerik bilgisi verilmeye çalışılmıştır. En son olarak da, yazının yer aldığı derginin orijinal tarihi (hicrî veya milâdî), derginin cildi/sayısı/sayfası verilerek tanıtım sona erdirilmiştir.

**İKTİSAT İLE İLGİLİ MAKALE VE YAZILARIN AÇIKLAMALI BİBLİYOGRAFYASI:  
Servet-i Fünûn Dergisi, 1891-1928**

Tarih (Mîlâdî)	Yazar (varsa)	Yazı Başlığı	
Yazının ilk cümlesi	Başlıca kavramlar	Yazı İçeriği veya Özeti	
Tarih (Rûmî veya Hicrî)	Cild/Sayı/Sayfa		
1	9 Eylül 1891	İmzasız	İlm-i Servet
BİRİNCİ FASIL (1) İlm-i servet nedir? - (2) İlm-i servet hakkında i'tikâd-ı bâtil - (3) İlm-i servetin taksîmi - (4) Servet ve eşyâ-ı tabîyye - (5) Servet kâbil-i nakldir - (6) Servet kemmiye-i mahduddur - (7) Servet fâidelidir - (8) Esbâb-ı istirâhat	Milletler, zenginlik, müterakkî, sanayi, istatistik, nüfus	Giriş cümlede verilen ara başlıkların açıklamalarından ibaret olan yazı; "ilm-i servet"i, "milletlerden bahis ile sâir milletlerden zengin ve müterakkî bir millet vücûda getirmek için lâzım gelen esbâbî taharrî eder." şeklinde açıklarken, çoğu kimse tarafından bu konunun para meselesi olarak ifade edilmesinin yanlışlığına dikkat çeker. Dört başlığın ele alınıp açıklandığı bu sayıda beşinci başlığın açıklanması yarım kalmış olup yazı diğer sayıda açıklanmaya devam etmiştir.	
28 Ağustos 1307	1/26/309-311		
2	17 Eylül 1891	İmzasız	İlm-i Servet
HİZMET DAHİ -bir hizmetkârın efendisinin ücretine mukâbil işi gördüğü gibi- kâbil-i nakldir.	Fabrika, makine, araba, kumaş, fayda, ihtiyaç,	Önceki sayıdan devamlı; (5)Servet kâbil-i nakldir -(6) Servet kemmiye-i mahduddur -(7) Servet fâidelidir ve (8) Esbâb-ı istirâhat başlıkları ele alınmıştır. Ancak sınırlı sayıda olan şeylerin servete konu olabileceğinin iddia edildiği yazıda konusu servet olan her şeyin de insan için faydalı oluşu, araba, çatal, kaşık, elbise ve benzeri eşyalardan hareket ederek örneklenir. Yazıda İkinci Fasil'a "Fâide" üst başlığı ile geçilir. Alt başlıklar ise şöyledir: (1) İhtiyâcâtımız mütenevvi'dir, (2) Eşya ne vakit müfid olur? (3) Maksadımız ne olmalıdır?, (4) Serveti ne vakit sarf edebiliriz?, (5) Sarfîyâta dâir olan fikr-i bâtil. Bu başlıklardan ilk üçü açıklanmış, dördüncü başlığa giriş yapılmış ve devamı gelecek sayıya kalmıştır.	
5 Eylül 1307	2/27/8-10		
3	24 Eylül 1891	İmzasız	İlm-i Servet
YİNE ÂSÂNDIR ki mâlik olduğumuz eşyadan mümkün merteye ziyâde istifâdeye sa'y ve gayret etmeliyiz.	Banka, ticaret, ziraat, para, sermaye, faiz, esham, şimendifer, işтира, çalışmak, sa'y	Üçüncü Fasil'a "İstihâl-i servet" üst başlığı ile geçilir. Alt başlıklar ise şöyledir: (1) Vesâit-i istihâlîye, (2) Eşyanın menbaı arzıdır, (3) Sa'y ve amel, (4) Sermâye, (5) Sa'y ve amelin ziyâde müsemmer olmak çâresi, (6) Mûnâsib vakitte çalışmak, (7) Mûnâsib yerde çalışmak (8) Mûnâsib usûlde çalışmak. Başlıklardan ilk ikisi açıklanmış, üçüncü başlığa giriş yapılmış ve devamı gelecek sayıya kalmıştır.	
12 Eylül 1307	2/28/20-23		

**Turkish Studies**

4	1 Ekim 1891	İmzasız	İlm-i Servet
	BİNÂEN ALÂ ZÂLİK esas olan eşyanın münâsib sûretde cem'i ve onlara sa'yin inzımâmı muktezîdir.	Amerika, Avrupa, Japonyalılar, sermaye, sa'y, fen, taksîm-i i'mâl	Sermaye ve sa'yin tanımlarının yapıldığı bu yazıda, "münâsib vakitte çalışmak, münâsib mahalde çalışmak, münâsib sûretde çalışmak ve fen" gibi kavramların da açıklaması yapılmaya çalışılmıştır. Fen tanımı şöyledir: "Görülen işden fevâid-i muhtemelenin çıkarılması için kuvvetini sarf eden adamın müstaid ve ehl oldukdan başka icrâ ettiği işlerde ma'lûmât-ı fenniyyeye tatbîk-i hareket etmesi muktezîdir." "Taksîm-i i'mâl" alt başlığı ile başlayan Dördüncü Fasıl'ın konu başlıkları şöyle sıralanmıştır: (1) Taksîm-i i'mâlin menşei nedir?, (2) Adam İsmet (Smith) ve taksîm-i i'mâl, (3) Teksîr-i hidemât, (4) Teksîr-i suver, (5) Kabiliyyet-i şahsiyye, (6) Kabiliyyet-i mevkîyye, (7) Terkîb-i i'mâl ve Taksîm-i i'mâl ile arz olan mevâni'. Sadece birinci başlık olan taksîm-i i'mâlin kökeni açıklanmıştır.
	19 Eylül 1307	2/29/32-34	
5	8 Ekim 1891	İmzasız	İlm-i Servet
	TAKSİM-İ İ'MÂLİN netâyici şu sözlerle hülâsa kılınabilir: Sâdelik, ihtisar, sür'at, kemmiyet, mükemmeliyyet, tasarruf.	Adam İsmet (Adam Smith), taksîm-i i'mâl,	Adam Smith'in işbölümü kuramının üç faydasına dair ayrıntılı açıklama ile başlayan yazı, Adam İsmet (Smith) ve taksîm-i i'mâl, teksîr-i hidemât, teksîr-i suver, kabiliyyet-i şahsiyye, kabiliyyet-i mevkîyye, terkîb-i i'mâl ve taksîm-i i'mâl gibi başlıkların açıklanması ile devam eder.
	26 Eylül 1307	2/30/42-44	
6	22 Ekim 1891	İmzasız	İlm-i Servet
	İŞTE BÖYLECE cemiyet-i beşeriyye gâyet karışık bir makineye müşâbihdir ki mütenevvia silindirleri daima aynı iş için harekâtı tekrar eder.	Sermaye, sabit sermaye, mütedavil sermaye, sanayi, istihsal, taksim.	"Usûl-ı hareket" in tanımıyla başlayan yazı, piyano yapmak için 36 parça ayrı iş, saat yapmak için 40 parça iş ve pamuklu ürünlerde de 100 parça işten fazla sanatın gerektiğini örneklerle açıklamaya çalışılmıştır. Taksîm-i i'mâl ile arz olan mevâni konusu bu yazıda son bulurken Beşinci Fasıl'a geçilir. Bu fasılın alt başlığı "sermaye", alt konu başlıkları ise; (1) Sermaye nedir?, (2) Sermaye-i sâbite ve sermaye-i mütedâvile, (3) Sermaye nasıl istihsal olunur?, (4) Sermaye koymak ve (5) Sa'y ve amel bir sermaye olamaz. Yazı, sermayenin tanımı yapıp açıklanmaya çalışılırken, sabit sermaye ve mütedâvil sermaye arasındaki farkların açıklanması ile biter.
	10 Teşrinievvel 1307	2/32/68-69	

### Turkish Studies

7	29 Ekim 1891	İmzasız	İlm-i Servet
	SERMÂYE-İ SÂBİTELER ise hep eskilerdir.	Sermâye-i sâbite, fabrika, makine, sermâye-i mütedâvile, sermâye vaz'ı-sermaye koymak,	Sermâye-i sâbitenin sermâye-i mütedâvileden kolayca tefrik edilemeyeceği iddiasıyla başlayan yazı, "Sermaye nasıl istihsal olunur?" konusunun açıklanması ile devam eder. "Sermaye koymak -sermâye vaz'ı" başlıklı konuyu ise bağılıktan verilen örneklerle açıklanır ve rakamlandırılır. Altıncı Fası, "Tevzî-i servet" alt başlığı ile başlar ve alt konuları şöyle sıralanır: (1) Servet neleri hâvidir?, (2) Sa'yin hissesi ücret, (3) Arzın hissesi irad, (4) Sermâyenin hissesi, (5) Nemâ.
	17 Teşrinievvel 1307	2/33/79-80	
8	5 Kasım 1891	İmzasız	İlm-i Servet
	BİNÂEN ALEYH servetin hâsılâtı yalnız müstahsile olmayıp istihsalin her bir vâsıtasında ya sermâye, ya arz veyâ sa'y ve amelini işgâl eden bircümle eşhâsın servet-i müstahsilede hakkı olur.	Mahsul, sermaye, ücret, irad, faiz, tekâlif, hükümet.	Sermâyenin hissesine fâiz, sa'y ve amelinin hissesine ücret, hükümetin hissesine teklif denileceğinden bahisle başlayan yazı, serveti mahsul olarak açıklar ve bunun da dört farklı kısımdan; ücret, irad, faiz ve tekâliften oluştuğunu beyan eder.
	24 Teşrinievvel 1307	2/34/91-92	
9	12 Kasım 1891	İmzasız	İlm-i Servet
	BÜTÜN ÖMÜRLERİNİ mesâiye hasrederek yavaş yavaş zengin olan bir sermâyedârın bir hata ile bütün servetini kaybettiği çok defalar görülmüştür.	Sigorta, nemâ, kâr, servet, ticaret, faiz, sağlam faiz, ücret maaş.	Servetin heran kaybolma ihtimaline binâen kâr formülü şöyle verilir: Kâr=Müdir harcı+Fâiz+Sigorta ücreti+İhtiyat parası. Nema konusunun anlatılmasıyla Yedinci Fasıl'a geçilir. Ücret konusunun ele alında bu fasılda konular; (1) Ücret-i hakîki ve ücret-i zâhirî ve (2) Ücûrât-ı sebeb-i tehallüfi. Ücretin tarifi "Mâhiye veyâhud daha uzun müddetle itâ eylediği vakit, 'maaş' nâmına ahz eyler ise de esâsen hıdmet mukâbili olması nokta-i nazarından nasıl müddetle derse de asıl ücret ne ise o da odur. Arasında fark mefkûddur." şeklinde yapılmıştır.
	31 Teşrinievvel 1307	2/35/104-105	
10	26 Kasım 1891	İmzasız	İlm-i Servet
	BU HUSUSDA sermâyedârın temettüünü de dikkate almak lâzım gelir.	Temettü', sanayi, ücret, banka, cevâhirci, Adam Smith.	Adam Smith'in, sanayideki ücret artış ve azalışlarının beş sebebe bağlı oluşunun ayrıntılı bir açıklaması yer alır.
	14 Teşrinisani 1307	2/37/128-130	

### Turkish Studies

11	7 Ocak 1892	İmzasız	İlm-i Servet
	İSTİHSÂL-İ SERVET için birinci vâsıta, mübâdeledir; yani elimizdeki malı verib muhtaç olduğumuzu ahz eyler ve sâhib-i servet oluruz.	Mübadele, sâhib-i servet, ticâriye, fâide, mukâyese.	Sekizinci Bab (Fasıl), Mübadele konusunu ele alır. "Mübadele nasıl tesis eder?" sorusuna cevap arayan yazıya, kıymetin açıklaması eşlik eder. Burada daha çok "fâide" ile eşanlamlı olarak kullanılan kıymetin, mukayese ile daha iyi anlaşılacağı vurgulamaktadır.
	26 Kanunuevvel 1307	2/43/200-201	
12	14 Ocak 1892	İmzasız	İlm-i Servet
	YANİ KIYMET kelimesi filan şeyin bir kısmı ile diğer şeyin şu kadar bir kısmı almır diyebiliriz. O hesabca kıymeti takdir eden eşya kısmındaki miktardır.	Kıymet, sa'y, fiyat, arz, taleb.	Kıymetin nasıl ortaya çıktığını buğday, arpa ve pirincin kile üzerinden fiyatı verilerek ve birbiriyle mukayesesi yapılarak başlayan yazı, arz-talep kanununu tablo halinde açıklayarak ilerler ve bu arada kıymetin emekle ilişkisi sorgulanır.
	2 Kanunusani 1307	2/44/212-213	
13	28 Ocak 1892	İmzasız	İlm-i Servet
	BU YOLDA mülâhaza pek yanlıştır.	Maden, cevher, fiyat, kıymet, fayda.	Kıymetin emekten daha çok onun kişiye faydasının kıymeti belirlediği görüşü üzerinde durulur. Dokuzuncu Bab (Fasıl), "para" olup, mübadele üzerinden konu anlatılmaya çalışılmıştır.
	16 Kanunusani 1307	2/46/235	
14	4 Şubat 1892	İmzasız	İlm-i Servet
	MESELÂ BİR dürbine ihtiyâcım olsa, birini bir kitab ile mübâdele ederek elde etmek istesem tabîdir ki benimle mübâdeleye hâzır bir adam bulmak için epeyce dolaşmak aramak îcâb eder.	Para, para mevcudu, mağşuş, altın, gümüş, demir, bakır, sikke, tunç, çinko.	Paranın faydası, para mikyasa kıymettir ve para neden yapılır gibi soru ve konuların ele alındığı bu yazı, paranın özellikleri ile devam ederken mağşuş meselesi ele alınıyor.
	23 Kanunusani 1307	2/47/247-248	
15	2 Şubat 1893	Suâd	Mebâhis-i İlm-i Servet
	İLM-İ SERVET nokta-i nazarından (hayvânât ehli) mevâdd-ı zirâiyenin bir kısmı olan mevâşînin heyet-i mecmuâsıdır diye târif olunur.	Çiftlik, çobanlık, hayvan, mahsul, ziraat, bedeviyye, Cezâyir, Afrika-yı cenûb.	Ormanlar alt başlıklı konunun alt birinci başlığı "hayvânât ve zirâat" olan yazı, çiftlik hayatından, çiftlikte bulunan hayvanlar ve bu hayvanlardan elde edilen mahsüllerden bahsetmektedir. Aynı konunun alt ikinci başlığı "hayvânât ehlinin ilm-i servet nazarındaki mevkîi", üçüncü alt başlığı "hayvânât ehlinin tasnîfi", dördüncü alt başlığı "iş hayvânâtı" olup, bu başlık altında at, eşek, ester ve öküz cinsleri ele alınmıştır. "Satış hayvânâtı" adlı beşinci alt başlıkta özellikle et gıdasının ihtiyacına dönük sığır ve koyun ele

### Turkish Studies

		alınırken inek, keçi ve sağman koyun da süt için dikkate alınmıştır.
21 Kanunusani 1308	4/99/329-330	
16	2 Mart 1893	M. Sâdık
		Amerika'da Milyar Sahipleri
	BİR ZAMANLAR milyonlar modası var idi.	Amerika'nın New York, Vaşinton ve Şikago gibi milyoner zenginlerinden artık gazetelerin bahsetmediğine değinen yazı, bunun gerekçesini beş milyon dolar iradı olanların ender olmadığına bağlıyor. Bundan böyle milyar sahiplerinden bahsetmeye başlandığına değinen yazı, zenginlerin atlarına gündelik bir kaç yüz bin dolar, yemek masalarında her gün taze bir çiçek için o nisbette para harcadığına ayrıntılı rakamlarla değinmektedir. New York şehrinde bir yıllık çiçek satış tutarının elli bin dolar olduğu, verilen örnekler arasındadır.
	18 Şubat 1308	4/103/387
17	1 Şubat 1894	Kadrî
	AMERİKADA HİZMETÇİ kızların nasıl bir mevkî' işgâl ettikleri ve bunların ef'âl ve harekâtı yüzünden âilelerin maîşeti ne gibi tebeddülâta uğradığı "Şimâli Amerika Mecmûası" nam risâle-i mevkûteden naklen Figaro gazetesinin yazdığı bir makalede tafsîl edilmiştir.	Amerika adına atfedilerek kullanılan Yeni Dünya'da âilelerin ne sûretle yaşadıklarının ayrıntılarıyla anlatıldığı makalenin özetine göre, bir aile geçiminin zorluğu nedeniyle aile fertlerinin tamamının, özellikle kızların dahi çalışmak zorunda kalışından bahsedilir.
	20 Kanunusani 1309	6/151/326-330
18	23 Eylül 1897	M. Servet
	UMÛMEN ZEHÂİRE ve husûsan buğdaya müteallik mesâil her memlektde ezhân-ı umûmiyeyi işgâl ve birçok müellifâtın mevzûunu teşkil etmiştir.	Musâhabe-i İktisâdiyye
		Her memlekette genelde zahirenin, özelde de buğday fiyatlarının en önemli mesele oluşuna değinerek başlayan yazı, artan buğday fiyatlarına karşı ne yapılması gerektiği üzerinde durur. Önemi, en temel besin maddesi olan buğday ve buğdaydan yapılan ekmeğin, zengin-fakir herkesi ilgilendirmesinden kaynaklanır. Fakirler, zenginlere göre gelirlerinin daha çok kısmını ekmeğe ayırırlar. 4 kişilik fakir bir ailenin aylık kazancının 200 kuruş olduğunu varsayan yazı, ekmeğin kilogramı 30 paraya satıldığına göre günde 90 paralık ekmeğe yeneceğini, bunun da 2700 paraya (67,5 kuruş) mal olacağını ve diğer ihtiyaçlar geriye sadece 132,5 kuruş kalacağını ve bu miktarın da geçinmek için yetersiz olacağı dile getirilmektedir
	11 Eylül 1313	14/341/40-43

### Turkish Studies

19	11 Ocak 1900	Ahmed Şuayb	İktisâd
	SÜSÜN NEFİ yâhud zararı mes'elesi Avrupa'da pek ziyâde medâr-ı mebâhise oluyor.	Avrupa, süs, iktisad, ziynet, debdebe, tantana.	Süs'ü konu alan "İktisad" başlıklı yazı "süs, süsün tabiat-ı esâsiyesi ve tenevvüü, bazı hükemânın müteâlaâtı, terakkiyât-ı sınıâiye, süsn tekâmülü, süsn medeniyet ve cemiyete hidemâtı, vâzı' kânunların süse karşı ibrâz ettikleri şiddetin esbâbı" gibi alt başlıklardan oluşuyor. Süse taraf olan ve olmayanların görüşlerine yer verildiği yazı, iktisâdî canlılığı arttırdığı yönünde örneklere yer veriyor. Özetle süsün; memlekete, zamana ve sosyal sınıflara göre değişiklik göstermekte olduğu belirtilir.
	30 Kanunuevvel 1315	18/461/291-298	
20	5 Temmuz 1900	Ahmed Şuayb	İngiltere'de Ticaret
	VORÇESTER'DEN .....'A ve Nortampton'dan Stoka'ya kadar Midlandes'ler, yani İngiltere'nin arz-ı merkeziyesi Vorçester, Darvık, Nortampton, Staford, Liçester, Derbi, Notingham, York Kontluklarına .... Olur.	İngiltere, Midlandes, fabrika, vapur, kömür, demir tozu, maden, dâru's-sınâ,	Yazının giriş cümlesinde geçen şehirlerinde ne kadar imalathane, maden ocağı ve fabrika olduğuna değinilerek, söz konusu fabrikalarda 800 bin kişinin istihdam edildiği bilgisine yer verilmektedir. Pek çok istatistiğin kullanıldığı yazıdan örnek olarak, Warwick kontluğunda 1895'ten 1896'ya kadar bir yılda 600 fabrika açılışı ve işçi sayısındaki 23 bin kişilik artışlardan bahsedilebilir. Yazıda bahsi geçen diğer bir konu da, 1865'teki 15 milyon 400 bin İngiliz liralık demir-çelik ihracatını 1870'te 24 milyon, 1873'te 37 milyon 700 bine çıkarması olmuştur.
	22 Haziran 1316	19/486/274-280	
21	7 Şubat 1901	Aynizâde Hasan Tahsin	İktisâd-ı İctimâî
	İKTİSÂD-I İCTİMÂİYEYİ ta'rif etdikten sonra daha husûsî meseleye vâsıl oluruz.	İktisâd-ı ictimâî, iktisâd-ı siyâsî, etibbâ, memurîn, ulemâ, üdebâ, sanatkâr.	İktisâd-ı ictimâî ile iktisâd-ı siyâsinin mukayesiyle başlayan yazı, diğer sanat dallarını da sözkonusu mukayeseye tabi tutar. Sosyolojik tahlillerin yer aldığı yazı bu çerçevede devam eder.
	25 Kanunusani 1316	20/517/359-362	
22	7 Mart 1901	Aynizâde Hasan Tahsin	İktisâd-ı İctimâî
	İKTİSÂD-I İCTİMÂÎ bir ilm midir, bir fen midir suâl-i mühimmenin cevâbı zannettirir ki tafsîlât-mebsûtadan kolayca istinbat edilir.	İktisâd-ı ictimâî, iktisâd-ı siyâsî, saadet, insaniyet, fen, ilim.	Önceki sayıdan devamla; iktisâd-ı ictimâînin hem hayâl, hem de hakikatle bağı olması gerektiğinden dem vurarak iktisâd-ı ictimâînin hem ilim, hem de fen olduğunu iddia eder. İktisâd-ı ictimâiyeden hüsn-i insaniyetin çıkarılmamasını isteyen yazar, konunun fen ve ilim arasında bulunmasını gerekçeleri ile izah etmeye çalışır.
	22 Şubat 1316	21/521/6-7	

### Turkish Studies

23	25 Nisan 1901	Aynizâde Hasan Tahsin	İktisâd-ı İctimâî
	İKTİSÂD-I İCTİMÂÎ hakkındaki fikrimizi îzâh etdikden sonra kalan bir cihet varsa o da bunun sosyoloji vesâir ulûm-ı ictimâî ile olan râbita ve münasebetini irâe eder.	İktisâd-ı ictimâî, sosyoloji, ulûm-ı ictimâî, fen, ilim.	Önceki sayıdan devamla; iktisâd-ı ictimâînin sosyoloji ve diğer sosyal bilimlerle irtibatını kurmaya çalışan yazı, bunu "ilm-i hayvânât-ı tavsîf" ile "mebhas-ul hayât-ı umûmî" arasındaki yakınlığa benzetir.
	12 Nisan 1317	21/528/124-125	
24	21 Mayıs 1903	İmzasız	Amerika Zenginleri
	MİLYARLARA SÂHİB adamlar memleketi neresidir, diye sorulsa derhâl: Amerika, cevabı verilir.	Milyar, Amerika, İngiltere, servet, Rokfeller, Roçild, zenginler.	Bir milyar 375 milyon frank ile birinciliği Amerikalı, ikinciliği 1 milyar 250 milyon frank ile yine Amerikalının aldığı zenginlik sıralamasında 3.lüğü İngiliz Roçild'in aldığını belirterek başlayan yazı, 1884 yılına göre tanzim edilmiş olup bu listeye Rokfeller ve Karneci dahil edilmemiştir.
	8 Mayıs 1319	25/630/86-89	
25	19 Haziran 1903	Safvet Suâd	Masârif-i Beytiyye
	HERŞEYİN FİYATI artıyor, sözü hemen her ağızdan işitiliyor.	Frank, ekmeğ, mutfak, masraf, lira.	Fiyatların mı, yoksa ücretlerin mi arttığı meselesi üzerinde duran yazı, senede 8 bin frank geliri olan bir ailenin mutfak harcaması ile 100 sene önceki mutfak harcamasının karşılaştırılmasının, konuyu aydınlığı çıkaracağı üzerinde duruyor. 8 bin frank gelire sahip olan ailenin ne zengin ne de fakir sayılacağını belirten yazar, bunun % 34'ünün (2 bin 720 frank) mutfak masrafına gideceğini öngörür ve aylık masrafın da 226 frank olacağı hesabını yapar ki bu da yaklaşık 10 liradır. Bu çerçevede ekmeğin 25 frankı geçmeyeceği hesap edilir. Bu ise gelirin % 3 buçuğu demektir. Yazı bu tür örneklerle ilerler.
	5 Haziran 1319	25/634/146-147	

---

**Turkish Studies**

26	14 Aralık 1905	İmzasız	Aceze ve Tese'ül
	FUKARÂ VE ACEZEYE karşı merhamet-i hissiyât-ı insâniyenin en ziyâde şâyân takdîr olanlarındandır.	Fukara, acz, tese'ül, himâye, dilencilik, sa'y, amel, tembellik, alîl, biçâre.	"Tese'ül bir sanat mı bir illet mi?, Tese'ülün men'i ve acezenin himâyesi, Fransa'da Almanya'da İngiltere'de dilencilige karşı tedbirler, Melce-i fukarâ dâr'u-l aceze müessesât-ı hayriyye, İşe güce kudreti olanlarla olmayanların tefriki, Sa'y ve amel ve tese'ül, Sâillere merhamet tenbellige teşvik, San'at-ı tese'ül, Tese'ülde hileler, Dilencilerde peştemallık ve Mektubla tese'ül" gibi alt başlıklardan oluşan yazı, dilenciligi alışkanlık haline getirenlere karşı merhametli insanların ve hükümetlerin karşı karşıya kaldıkları durumlar ele alınmaktadır.
	1 Kanunuevvel 1321	30/764/144-147	
27	11 Ocak 1906	İmzasız	İki Zengin Amerikalı
	AMERİKA GAZETELERİNDE hayret ve merâkı celb için yazılan mübâlağalı fikrâlar, bir meta'ı îlân için tertîb edilen garîb vakıalar, gazetenin revaç ve itibârını tezyîd maksadıyla derc edilen telâşengîz haberler baza istifâdeli ma'lûmâta da tesâdüf olunur.	Ticaret, hikâye, zenginlik, bakkal, Con Rakfeller, kumpanya, petrol.	Amerika gazetelerinden birinde, bir petrol kumpanyasının 1898'den 1905'e kadar hissedarlarına 318 milyon 370 bin dolar düştüğü ve onlara düşen payların yanında kumpanyanın başkanı olan Con Rokfeller'e de 1 milyar 51 milyon 780 bin dolar düştüğünü, o anda da 1 doların 5 franka eşdeğer olduğu, zenginlerin pek çoğunun ellerind ebulunan serveti kendi emeğiyle ve fakat açık gözlülükle çalışarak elde ettiklerini konu alıyor. Rokfeller'in Newyork'da 1839 senesinde doğduğu, babasının çiftçi olduğu, biraz da baytarlıktan anladığını dile getiren yazı, hayat hikâyesi anlatarak nasıl zenginleştiğini açıklıyor.
	29 Kanunuevvel 1321	30/768/210-211	
28	5 Temmuz 1906	İmzasız	Maîşet-i Sâiyâne
	İNSAN BİR servet istihsâline muvaffak olabilmek için az çok bir sermayeye sâhib olmak lazım gelir, sözü her tarafda zebânzededir.	Sanayi, ticaret, ticarethane, destgâh, tesis, sa'y, sermaye, müstahsil, istihsal, servet, amel.	Elinde hâl-i hazırda sermayesi olmayan bir kişinin sadece kendi emeği ile çalışarak bir sermayeye sahip olmasının imkânsızlığını dile getirerek başlayan yazı, iddiasını ispatlamak için sanayi, ticaret ve çeşitli üretim dallarından verilen örneklerle ilerler.
	22 Haziran 1322	31/793/196-199	

### Turkish Studies

29	6 Eylül 1906	M. Adil	Semere-i Mesâi ve Japonlar
	TÂRÎH-İ MAÂRİFE bir nazar edilecek olursa cihanda her terakkînin, her bedîyye-i ilm ve sanatın, sa'yin, bu kıymetdâr ve mümtâz sebab-i teâlînin mahsûl-i güzîni olduğu görülür.	San'at, sa'y, maârif, Japonya, sanayi, ticaret, 1872, bahriye, medeniyet.	Mevcut medeniyetin en seçkin sanatının maarif ve sa'y olduğu üzerinde duran yazar; vapur, şimendifer ve telgrafların birbiri ile bağlantısına en iyi örneğin Japonya olduğunu ifade eder. Japonya'nın on yıl önce bu durumda olacağı söylenecekti, kimsenin inanamayacağı, on yıl içinde ticaret, sanayi, ilim ve fende en birinci mevkie gelmesinin şaşırtıcı olmasını, onların eğitim ve çalışmaya verdiği öneme bağlanır.
	24 Ağustos 1322	31/802/351-352	
30	13 Eylül 1906	İmzasız	Memâlik-i Muhtelifde Servet-i Umûmiye
	BUGÜN HER memleketde ahvâl-i iktisâdiyeye pek ehemmiyet verilir.	Servet, kişi başı gelir, sermaye, milyon, mark, frank.	İktisatçıların, iktisadî konuları uluslararası ölçekte ele aldıklarını öne sürerek başlayan yazıda, farklı ülkelerin kendi servetlerini hesaplarken bazı yanlışlıklara düşüldüğünden bahisle, istatistikten doğru faydalanılması üzerinde durulur. 1899 yılında Mulhal adında bir İngiliz tarafından yayınlanan "Diksiyoneri of Statistik" adlı eserde; Büyük Britanya, Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan, Rusya, İtalya ve Kuzey Amerika gibi ülkelerin 1896 yılına ait milli gelir, kişi başı milli gelir vb. bilgilere yer verilmektedir.
	31 Ağustos 1322	31/803/365-367	
31	2 Nisan 1908	İmzasız	Fünûn-ı İktisâdiyenin Terakkiyât-ı Âtiyesi
	ON DOKUZUNCU asr-ı milâdiyeye yirminci asr-ı milâdiyeye tesviyesi müşkil bir mesele-i -i fenniyyeye terk etmiştir.	Fen, beşeriyet, terakkiyât, teâlîyât, tekemmülât, ondokuzuncu asır, yirminci asır, Almanya, Amerika, ilm-i servet, iktisâdiyât.	Ondokuzuncu asra kadar tabî kanunların ilerlediğini, yirminci asırda da farklı alanlarda keîşf ve terakkîler olacağını iddia edilmesi ve funûn-ı iktisâd ile tabî kâidelerin birbirinden farklı alanlar oluşunu dile getirerek başlayan yazı, Amerika, Almanya, Avrupa ve çeşitli ülkelerde de iktisadın farklı ele alınışı üzerinde durmaktadır. Özellikle Almanya'daki çoğu ilim adamı tarih, hukuk ve ilmi-i servet gibi alanların toplamının iktisad olarak kabul edildiğini, ayrıca iktisadî ele almaya gerek olmadığını ileri sürerlerken, Amerika'dakiler ise bu alanları ayrı ayrı ele almışlardır, denilmektedir.
	20 Mart 1324	34/884/404-407	

### Turkish Studies

32	18 Şubat 1909	Ahmet İhsan	Mütenevvia
	MÂLUMDUR Kİ TESE'ÜLÜ kendilerine bir meslek ittihaz ederek bu sûretle cem-i servet edenler pek çok görülmüştür.	Dilenci, meslek, tese'ül, zengin, Londra, Dâr'ul aceze, lira, şilin.	"Dilencilerin serveti, Elbise içinde hisse senedâtı, Londra'da zengin dilenciler, Bizim mâhud köprü Dâr'ul Aceze idi, Müdhiş bir mikrop yuvasından kurtulduk" gibi alt başlıklardan oluşan yazı, Londra'daki polislerin, dilencilerin elbiseleri içinden 4.280 lira kıymeti bulunan hisse senedi çıkardıklarından bahisle dilencilerin bazılarının çok zengin oluşunu ele alıyor.
	5 Şubat 1324	36/925/240	
33	3 Şubat 1910	Edhem Necdet	Sosyalizm
	SOSYALİSTLİK FİKRİ müsâvât-ı emlâk ve emvâl gâyesi ve hakk-ı tasarrufu umûma müşterek kılmak ve temellük-ü husûsiyyei izâle eylemek bedâ-i hayâliyyesi ile teşkil ederek amele sınıfının ıslâh-ı ahvâline çalışmak, avâm-ı halkın, fukarâ-i nâsın mahrumiyetlerini, ihtiyaç ve zarûriyetlerini, derd-i maîşetlerini tehvîn etmek ve bir fe.h-i kalîlenin isrâfât-ı bî nihâyesine sed çekmek... ilh.	Sosyalizm, sosyalistlik, müşterek, ictimâiyye,	"Sosyalistlik fikrinin menşe'i ve intişârı, Sosyalistlik fikri inifrâdiyyün arassında cây-ı kabûl bulamıyor, Sosyalistlik fikrinin cüzûr-ı a'mâkı mâzidedir, Sosyalizmin mehâziri" gibi alt başlıklardan oluşan yazıda, sosyalizmin en evvel Almanya'da ortaya çıktığını ve sırayla işçi, kibar ve yüksek sınıflara kadar yayıldığına işaret edilmektedir. Bütün çeşitlerinin bulunduğu Almanya'daki sosyalist fırkaların kökeninin çok eskilere gittiğinin iddia edildiği yazı, yükselmek isteyen milletler için elverişli bir alet olamayacağı sonucuna varmaktadır.
	22 Muharrem 1328	36/974/186-187	
34	5 Ocak 1911	Mustafa Subhi	İktisâd-ı İctimâiyye
	İLM-İ İKTİSÂD henüz bir asrın mahsûl-ı irfânı ise de kendine göre usûl ve kavânîni te'sisine muvaffak olmuş ve tetebbuat ve iştiğâlâtını tevzih ve tasnif eylemiştir.	İlm-i iktisad, iktisad, ulûm-ı ictimâiyye, mübadele, iktisâd-ı ictimâiyye,	"İlm-i iktisâd, İktisad ilmi ve iktisâda tatbiki, İktisâd-ı ictimâiyye, Mevzûu Gâyesi, Târîhi, Ta'rîfi, Meşgûl olduğu mevâd" gibi alt başlıklardan oluşan yazıda, Batı üniversitelerinde son zamanlara kadar iktisad ile iktisâd-ı ictimâiyyenin karıştırılmakta olduğundan bahsedilmektedir. İktisâd-ı ictimâiyyenin konusunun sefalet, gâyesinin ise insanların refahı olduğunu ifade eden yazı, Montesqu, Russo ve Didero gibi çeşitli yazarların görüşlerine başvurarak eşitsizliğin nasıl giderileceği üzerinde durur.
	4 Muharrem 1329	40/1022/173-179	

### Turkish Studies

35	<b>18 Ocak 1911</b>	İmzasız	Liberalizm
	FRANSA ENCÜMEN-İ Dâniş âzâsından ve meşâhir muharririnden Emil Fage'nin bu eseri genç ve muktedir erbâb-ı kalemimizden Hasan Vasfi Bey tarafından büyük bir itinâ ile tercüme edilerek memleketimizin kütübhâne-i irfânına ihdâ olunmuştur.	Fransa, Emil Fage, liberalizm, Milliyetperverân Fırkası, Cumhuriyetçiler, Londra, İngiltere, Sydney Street.	Liberalizm ve millet hakimiyeti konusunun Osmanlı'da yeni yeni öğrenilmeye başlandığını dile getirerek başlayan yazı, aslında iktibas yazı olup, Fransızların niçin liberal olmadıklarının sorulmasıyla ilerler. Hayatında hiç liberal bir Fransız görmediğini iddia eden yazar, Gustave Le Bon gibi çeşitli yazarlardan alıntılarla Fransa'daki hangi partilerin liberal, hangi partilerin de liberal olmadığına değinirken, liberal olan tek partinin Ulusal Parti olduğunda ısrar etmektedir.
	<b>17 Muharrem 1329</b>	40/1024/230-231	
36	<b>1 Şubat 1911</b>	Kemal Derviş	Müsâvât-ı Tâmmе
	TERSÂNE AMELELERİ tarafından öteden beri dermeyân edilegelen müddeât ve mutâlebât icmalleri okundukda:"Erbâb-ı iktidâra verilen ikrâmiyelerin lağvı" maddesi muntazaman göze çarpıyor, böyle bir şeyi okumak, veya okuyunca derin bir hayrete düşmemek aceb nasıl kâbil olabilir?	Tersâne, amele, sınıf, sosyalizm, müsâvât, müsâvî.	Eşitlik fikrini tanıdığını iddia eden herkesin onu yanlış bildiğini ileri sürerek başlayan yazı, yazarın eşitlik konusunda yaptığı açıklamalar ve uyarılarla devam ediyor. Kavramın kullanım alanının giderek yaygınlaştığına ve bunun da istenmeyen tehlikeli sonuçlara sebep olabileceğine dikkat çeken yazar, kavramın önceki saflığını yitirdiğinden dem vurmakta. Sosyalizmin doğaya (ve dünyaya) açtığı savaştan bahsederek uyarılarının dozunu bir kat daha artırır.
	<b>1 Safer 1329</b>	40/1026/274-276	
37	<b>9 Şubat 1911</b>	İmzasız	İlân-ı Meşrûtiyette Berî Teşekkül Eden Anonim Şirketleri
	SERMÂYE (OSMANLI Altunu: 2.200.000) Şark Demiryolları Kumpanya-ı Osmanlı Anonim Şirketi (Muahhiran Osmanlı Anonime tahavvül etmiştir Merkezi Dersaadetde).	Kumpanya, Şirket, Anonim Şirketi, Osmanlı, Banka, Kiremid, Tuğla, Çimento, Türkiye.	Buldan Teraki-i Mensûcât Şirketi, Umûr-ı Nâfia ve İ'tibâr-ı Mâlî-i Osmânî Şirketi, Bursa Mensûcât-ı Osmâniye, Osmanlı Alım ve Satım Şirketi, İttihad Değirmencilik Anonim Şirket-i Osmâniyesi, Türkiye Ticâret ve Sanâyi' Bankası, Haliç Vapur Şirketi, Filistin Ticâret Bankası, Trabzon Tuğla ve Kiremid ve Çimento Anonim Şirketi, Türkiye Millî Bankası, Fes ve Mensûcât Şirket-i Osmâniyesi, Drama Ziraat Şirketi, Paşabağçesi Kiremid ve Tuğla Fabrikası gibi şirketlerin Dersaadet, Bursa, Erzurum, Selanik, Trabzon, Drama, Kuds-ı Şerif ve Preveze gibi yerlerde kaç Osmanlı altını ile kurulduğunun listesi verilmektedir.
	<b>9 Safer 1329</b>	40/1027/306-307	

### Turkish Studies

38	4 Mayıs 1911	İmzasız	Çestir (Chester) Projesi
	MEMLEKETİMİZİN EN MUHTAÇ olduğu şeyin vesâit-i nakliyye, yani şoseler ve şimendiferler olduğunda artık kimsenin şübhesi kalmamıştır.	Âsâyiş, inzibat, medeniyet, şimendifer, nakliye, servet, demiryolu, lokomotif, katar, buhar.	Medeniyet, servet ve çeşitli diğer güzelliklerin bir memlekete hep demiryolu ile geldiğinden bahseden yazı, demiryolunun ve dolayısıyla trenlerin, kalkınmaya olan faydası üzerinde durmaktadır. Bir demiryolu projesi olan Chester Projesi'nin açıklandığı yazıda proje detayı olarak İskenderun Körfezi'nde Yumurtalık'tan başlayarak Maraş, Elbistan, Malatya, Harput, Ergani, Maden ve Diyarbakır'a gittikten sonra oradan iki kola ayrıldığı ve bu kolların birincisi Cizre, diğeri de Bitlis ve Van güzergâhıdır. Yaklaşık 1534 km olan bu yolun maliyetinin yaklaşık 160 bin frank olacağı öngörülmektedir.
	21 Nisan 1327	40/1039/578	
39	13 Temmuz 1911	Mustafa Suphi	İktisâd-ı İctimâî: Fikr-i Teâvün ve İştirâk
	İNSANIN TEK başına aczini iddia etmek pek doğru olmasa bile şübhesiz denilebilir ki, kuvvet ve iktidâr-ı ictimâ ve iştirâk ile hâsıl oluyor.	İştirak, ictimâ, fabrika, sosyalizm, fakr, sefâlet, inkısâm, sermâye, şimendifer, sanayi'.	"Âilede Fabrikada Cemiyetde Hükümetde fikr-i iştirâk, Teâvün ve İştirâk-ı gayr-i irâdî, İrâdî, Sosyalizmde fikr-i iştirâk, Kuvve-i fikriyye Kuvve-i nakdiyye ve Kuvve-i adliyyede iştirâk, Medeniyet-i hâzırada fikr-i iştirâk, Sermâye ile sa'y ve amelin münâsebeti, Dûr-ı kadîmede, Fransa İnkılâbı'ndan sonra, Esnaf ve saanayi loncalarının ilgâsı, Şapalye Kanunu ve İmparatorluk derûnunda cezâ kanunu" gibi alt başlıklardan oluşan yazı, işlerin fikir, sermâye, sa'y ve gayretin ortak ürünü olduğundan bahisle emeğin son zamanlarda hakkının yendiğinden bahsedilmektedir.
	30 Haziran 1327	41/1049/201-204	
40	23 Kasım 1911	Kemal Derviş	Usûl-u Himâye
	AMELE ÂİLELERİ üzerine icrâ ettiği te'sîr-i muzır hakkında birkaç muvâzene ve misâl:	Amele, fakir âileler, Fransa, İngiltere, Belçika, Almanya, buğday, serbesti-i mübâdele, usûl-ı himâye, pahalılık.	Bir kental buğdayın, himâye ve mübâdele serbestisi taraftarı olan ülkelerdeki fiyatları, bu ülkelerdeki işçilerin yevmiye miktarları ve iş saatleri, himâye ve mübâdele serbestisi taraftarı olan ülkelerdeki faaliyetlerin ticaret üzerindeki etkileri, dört kişilik bir işçi ailesinin masrafları için tükettiği buğday, et, yağ, patates ve yumurta gibi gıdalar üzerindeki vergiler, yiyecek pahalılığı, bu pahalılığın fakir aileler arasındaki ölüm oranlarına etkisi gibi rakamsal veriler, 1910 ve 1911 yılları baz alınarak tablolaştırılmıştır.
	10 Teşrinisani 1327	42/1068/41-42	

### Turkish Studies

41	21 Kasım 1912	İmzasız	Buğdayla Kazanılan Servet
	AMERİKA-İ CENÛBİYEDE bulunan Arjantin daha düne gelinceye kadar Avrupa'ya meçhul bir memleket idi.	Arjantin, buğday ihracatı, Avrupa, yulaf, kendir, mısır, patates.	1909 ve 1910'da Avrupa'ya iki buçuk milyon ton buğdayı 500 milyon franka ihraç edinceye kadar kimsenin yerini dahi bilmediği Arjantin'in, yarım milyar kadar franka da yulaf, kendir, patates ve mısır gibi ürünlerini de ilave ettiğimizde, kasasına yıllık bir milyar frank kadar paranın girmiş olduğundan bahisle, 1890'da 400 bin ton buğday ihracatı ile başlayan sürecin ne hızla arttığı çeşitli verilerle desteklenmektedir.
	8 Teşrinisani 1328	44/1120/27-31	
42	23 Nisan 1914	Ogust Palisyé	Sermayenin Tevziât-ı Coğrafyası
	SERVET-İ MENKÛLE, yani nukûd ile hisse senedâtı ve tahvîlât gibi evrâk-ı nakdiyeye en ziyâde mâlik olmak efrâda olduğu gibi milletlere de debdebe ve zînet, refah ve istirahat verebiliyor.	Servet, nukûd, irad, sened, esham, hisse senedi, frank, menkul, İngiltere, Amerika, Fransa, Almanya.	Giriş cümlede verilen bilgilerden bahisle dünyada dört zengin millet olduğunu vurgulayan yazar, bunların İngiltere, Amerika, Fransa ve Almanya olduğunu, toplam menkul servetlerinin 520 milyar franka ulaştığını, yine bu dört memleketin dünya menkul servet miktarı olan 850 milyar franklık kıymetin 2/3'sine denk geldiği ve diğer memleketlerin fakir kabul edilebileceğini çeşitli rakam ve ülke adlarıyla desteklemektedir. Örneğin Rusya 35, Avusturya 15, İtalya 18 ve Japonya'nın 16 milyar franklık bir menkul servete sahip olduğu ifade edilen bilgilerle birlikte, adı geçen milletlerin yıllık menkul servet artışı bilgilerine de yer verilmektedir.
	10 Nisan 1330	46/1194/567-572	
43	4 Haziran 1914	İmzasız	Rekâbet-i İktisâdiye ve Beynelmîlel İhtilâfât
	REKÂBET-İ İKTİSÂDİYENİN beynelmîlel iktisâdiyâtta âmil olduğu görülüyor, teslim ediliyor.	Rekâbet, sermâye, zirâat, ticâret, sanat.	Medeni milletlerin, uluslararası sahalarda başarı kazanmak gibi bir niyetleri varsa, bunun öncelikle iktisadi sahada başarı kazanmaktan geçtiğinin artık bilindiğini beyan ederek başlayan yazının devamı, Fransız yazar Paul Leon'un eserinin özetinden ibarettir. Artık savaşın meydanlarda ordularla değil, iktisâden yapıldığı gerçeğidir. Yani fazla ticâri işlem ve fazla mahsul üretimi...
	22 Mayıs 1330	47/1200/57-61	

### Turkish Studies

44	2 Temmuz 1914	A.K. Hâtif	İntibâh-ı İktisâdî Lâzımdır-Başlamalıyız
	BALKAN HARBİNİN millette uyandırdığı şâyân-ı şükran hissiyâtdan biri de intibâh ve teceddüd arzularıdır.	Meslek, ticaret, sanat, mekteb, Müslüman tâcir, intibah, teceddüd, Bulgaristan, Yunan ticâreti, ticaret mektebi.	Balkan Harbi'nin millette sebep olduğu uyanış ve yenilik arzusunun iktisadî hayatta da aynısının olduğunu söyleyemeyeceğimizi ifade eden yazar, iktisadın felsefesine dalmadan pratik yanları üzerinde durur. İktisaden yeniliğe ve kuvvet kazanmaya ihtiyacımız olduğunu ileri süren yazar, siyaseten memlekete hâkim olduğu halde iktisaden olunamadığı için tam hâkimiyetin de sağlanmadığını iddia etmektedir.
	19 Haziran 1330	47/1204/114-115	
45	23 Temmuz 1914	Ahmed İhsan	Boğaziçi ve Şirket-i Hayriye
	ŞİRKET-İ HAYRİYE Türklerin müessesesi-i sanâyi' ve ticâriyesidir.	Şirket, Şirket-i Hayriye, Türk, sanayi, ticaret, kader, imtiyaz, sermaye.	Yarım asır önce sermayesi, yönetim kurulu ve genel müdürü Türk ve Müslüman kişiler tarafından kurulan şirket, diğer şirketlerin aksine hem kârlı, hem de ömrü devam eden tek yerli şirket unvanını hakettiğine dair bilgilerin yer aldığı yazıda, sözkonusu başarı hikâyesinin altında Hacı Hüseyin Hâkî ve Ali Hüseyin Bey gibi terakkîperver insanların yüksek gayretlerinin olduğu ve şirketin iktisadî ilgilendiren bir eser çıkardığı üzerinde durulmakta.
	10 Temmuz 1330	47/1207/162	
46	13 Mayıs 1915	İmzasız	Leipzig Panayırı
	ŞÖHRETİYLE BÜTÜN dünyada ma'rûf olan Leipzig Panayırları gerek dâhilde gerek hâricde vâsi' mikyasda rekâbet-i teşebbüsleri meydana getirmişlerdir.	Kâr, fayda, rekabet-i teşebbüs, Leipzig Panayırı, emtia sanayi, ticaret, Milan, ipek, piyasa, Bavyera, Bohemya, deri, meşin, Berlin, tuhafiye, Alman sanayii.	10-15 sene önce parlak başarılarla imza atan Leipzig panayırının 400 yıllık ananesi ile bugün geldiği noktaya dikkat edilmesi gerektiğini öne sürerek başlayan yazı, Alman sanayisinin ürünleri üzerinden onun gücü üzerinde durur. Bu güç ise zevk-i selim, gayret, sebat ve fikir icadıdır. Turingen, Silezya, Bohemya ve Bavyera gibi yerlerin özellikle güzel sanatlar ürünlerinden olan çiniler, fayanslar ve cam işleri görülmeye değerdir. Panayırın diğer bir faydası da, emtia ticaretine konu olan örnek sergilerdir. Pek çok özelliğinden dolayı bu panayırın başka bir büyük şehre taşınmasının söz konusu olamayacağı da ayrıca vurgulanır.
	30 Nisan 1331	49/1249/10-13	

### Turkish Studies

47	20 Mayıs 1915	İmzasız	İktisat Muhârebesi: İngilizler ve Dünyanın Harâbiyesi
	NİÇİN MUHÂREBE ediliyor, bu muhârebe-i umûmiyenin netîcesi ne olacak?	Muhârebe, Almanya, Avusturya, Macaristan, harb.	Almanya, Avusturya ve Macaristan gibi devletlerin ilan ettiği umumi harbe Osmanlı'nın katılması ve esas olarak Almanların iktisadî rekabetinin İngiltere, Fransa, Belçika ve hatta Rusya'ya da zarar vermesi, bu savaşın esas sebebi olarak gösterilir. Ancak Sendiego'da çıkan Gazete-i militar adındaki gazetede basılan bir mektuptan, bu savaşın sonunda ister galip, ister mağlup olsun iktisaden esas kazanacak ülkenin İngiltere olacağını önceden planlandığı bilgisine yer verilmektedir.
	7 Mayıs 1331	49/1250/18	
48	20 Mayıs 1915	İmzasız	Mesâil-i Azîme-i İktisâdiyenin Halli
	HERGÜN BİR türlü izâh ile anlaşılıyor ki, bu muhârebenin gâyesi -iki muhâsım tarafın a'lâ-yı hak vaadle, yâhud îkâ-yı zulm ve istibdâda ma'tûf olan emellerinde, yâhud ihtiraslarında pek büyük fark bulunduğu, hattâ bu âmâl ve ihtirâsât birbirine zıt olduğu halde- yine bir umûmiyete şâmilidir; yani harbden maksat bir takım mes'ele-i mühimme-i İktisâdiyenin hallidir.	İktisad, harb, sulh, diplomasi, silah, Almanya, İngiltere.	Umumi Harbin asıl sebebinin İngiltere ve Almanya arasındaki büyük iktisadi savaş olduğuna dair çeşitli gazetelerdeki (New York Sun) bilgiler kaynak gösterilerek konu anlatılmaya ve ispatlanmaya çalışılmaktadır. Yazıda İngiltere'nin galibiyetinin, tüm geri kalmış ülkeler zararına ve sadece İngiltere'nin lehine olacağı vurgulanırken, Almanların galip gelmesi halinde, İngiltere hariç her ülkenin bundan fayda göreceği ve dolayısıyla yazı, Almanya'nın galip gelmesi temennisiyle son bulmaktadır.
	7 Mayıs 1331	49/1250/24-26	
49	17 Haziran 1915	İmzasız	Muhârebe Esnasında Türkiye'de Hayât-ı İktisâdiye
	TÜRKİYE'NİN İÂŞE-İ milliye için mâlik olduğu tükenmez menâbii evvelki makâlemizde isbat etmiş ve bu menâbii hudûd-ı hükûmet dâhilinde sâkin ahâli için daha ziyâde mu'ceb-i istifâde bir hâle ifrağ zımında lâzım gelen tedâbiri birkaç kelime ile zikr eylemiş idik.	İâşe, Türkiye, vesâit-i münâkale, buğday, iddihar, depo, ziraat.	Bu yıl yağmurun iyi yağması ekin ve diğer gıdaların verimli ürünler vermesine neden olmuş ve Vilayet depolarının buğdayla dolmuş olduğundan bahisle söz konusu buğdayların başka yerlere taşınmasında nakliye vasıtalarının önemi üzerinde durulmaktadır. Önceleri nakliye dendiğinde akla ilk gelenin askeri ihtiyaçlar olduğu, fakat artık askeri olmayan ihtiyaçlar için de nakliye vasıtalarına gerek duyulduğu konusu ele alınmaktadır.
	4 Haziran 1331	49/1254/92-93	

### Turkish Studies

50	13 Ocak 1916	İmzasız	İktisadiyât Nezâreti: Terakkiyât ve İnkîşâfât-ı İktisâdiyeye Doğru
	TİCARET VE ZİRAAT Nâzır-ı muhteremi Ahmed Nesîmi Beyefendinin "Berlin Tağbilât" Gazetesi muhâbir-i mahsûsuna vukû bulan ve intişâr eden beyânâtı, yalnız şu hâl-i harb esnâsında memleketin ihtiyâcâtını düşünmek ve te'mîne sarf-u mesâî eylemek i'tibâriyle değil bilhassa âtiyyen inkîşâfât-ı iktisâdiyyemiz için tatbîk olunacak tedbirler cihetiyle büyük bir ehemmiyeti hâizdir.	Ekmek, ihracat, ithalat, pazar, ihtikâr, serbest, murâkabe, Ticaret Odaları, Hükûmet-i Osmâniye.	Hükümetin aldığı ihracat ve ithalat önlemlerinin savaş çerçevesinde geliştiğini ve doğrusunun da bu olduğu üzerinde duran yazı, ithalat konusunda memleketin ihtiyaçları için olabildiği kadar serbest bir tutum izlerken, ekmek gibi bazı zorunlu temel gıda eşyalarındaki ihtikârın önüne geçmek için murâkabeyi elden bırakmadığı ifade edilmektedir. Ticaret ve Ziraat Nâzır-ı Ahmed Nesîmi Beyefendinin ilgili Alman gazetesi verdiği beyanâtı özetleyen yazı, yerli ürünlerin yabancı pazarlarda nasıl tutunması gerektiğini açıklamaktadır.
	31 Kanunuevvel 1331	50/1282/97-98	
51	3 Şubat 1916	İmzasız	Türkiye Müttefikleriyle İtilâf-ı İktisâdiye
	ALMANYA, AVUSTURYA ve Macaristan Gazetelerinin neşriyatından anladığımız göre bir müddetden beri mesâil-i iktisâdiyenin münâkaşâtı, bu muhitlerde büyük bir ehemmiyetle, hayli meydan almıştır.	Almanya, Avusturya-Macaristan, harb, müttefik, itilâf-i iktisâdiye, Türkiye.	Türkiye'nin savaştaki müttefiklerinin, iktisâdi sahada da müttefik olduğu anlamına gelmediği, savaşın galibiyetle bitmesi durumunda Türkiye'nin önündeki en önemli konunun şimdiki müttefikleriyle bir iktisadi savaş olacağını "Osmânişer Loyd" Gazetesi'ne dayandırarak ileri süren yazı, ülkenin bu duruma şimdiden hazırlıklı olması gerektiği üzerinde durur.
	21 Kanunusani 1331	50/1285/134-136	
52	17 Şubat 1916	İmzasız	Fesâhat-ı Erkâm
	(FOSİŞE ÇAYTONG) bu serlevha altında, bir muhâbir-i askerîsinin makâlesini neşretmiş, bu makâle itilâf matbûâtının yalanlarına karşı bunları tezkîb edecek bir burhan teşkil etmekte bulunmuştur.	Esir, top, tüfenk, cephane arabası, Almanya, mitralyöz.	İtilaf devletlerinin kumandanları tarafından gazetelere verilen malumatta, Türkiye'nin Almanya'ya verdiği esir ve harp malzemeleri rakamları miktarının yanlış olduğundan bahisle, gerçek rakamların; 1.129.971 esir, 9.700 top, 7.700 cephane arabası, 1.300.000 tüfenk ve 3 bin mitralyöz şeklinde olduğu çerçevesinde gelişen bir yazı.
	4 Şubat 1331	50/1287/163-164	
53	14 Mart 1916	İmzasız	İktisâdiyât ve İctimâiyât

### Turkish Studies

	ALMANYA İLE müttefikleri arasında, şu birkaç aydan beri, ba'del harb iktisâdiyeye daha büyük bir renk ve inkişâf vermek, bu hususdaki münasebet ve revâbıtı tevsi' ve te'bîd eylemek üzere müzâkerât-ı cereyân etmekde olduğunu biliyoruz.	İtilaf, ittifak, çocuk meselesi, konferans, Fransız, İngiltere, Rusya, Almanya, yirminci asır.	Müttefikler arasında, harbten sonra iktisadi ilişkilerin geliştirilmesi hususunda bir kanaate varıldığını ve bunun şimdiden kurulacak ağlarla pekiştirilmesini savunan görüşlerin, yerini şimdilik sosyal ilişkilerin geliştirilmesine bıraktığını ve bu çerçevede çocuk meselesinin en önemli konu olduğu vurgulanmaya çalışıldığı görülmektedir.
	1 Mart 1332	50/1292/214	
54	30 Mart 1916 İ'TİLÂFÇILARIN, BA'DE-L HARB, silahla mağlub edemedikleri Almanya'yı iktisâden mağlub etmek hülyâsıyla, bir konferans akdine teşebbüs etmiş oldukları, fakat bu ticârî ve iktisâdî konferansı toplayıp müzâkerâta başlatamadıkları ma'lûmdur.	İmzasız Ba'de-l harb, konferans, ticarî, iktisâdî, Almanya, i'tilâfçılar,	Muhârebe-i İktisâdiye İ'tiçuların aralarında toplanarak düzenledikleri iktisadi konferansın temel amacının, Almanya'yı iktisaden zor durumda bırakmak olduğunu, Almanya'nın da bu durumu iyi bildiğine işaret ederek yabancı bir gazetenin haberini özetleyen yazı, bu gayretin boşa çıkacağı üzerinde durur.
	17 Mart 1332	50/1293/231-232	
55	13 Nisan 1916 VİYANA GAZETELERİ tarafından tasdik edilmiş olduğu üzere, Avrupa muhârebe-i umûmiyesinin ve târihinin, bilhassa Avrupa tarihi istikbâlinin en mühim bir vesîkasını teşkil etmesi i'tibârıyla Almanya Başvekili Mösyo Batman Höloğ tarafından Reynhstag Meclisinde irad olunmuş olan uzun nutuk büyük ehemmiyeti hâizdir.	İmzasız Alman Başvekil, İmparator Wilhelm, İktisâdî harb, İngiltere, Almanya.	İttifak ve İttihat: İktisâdiyât Sahasında Alman Başvekilin, müstakil bir Avrupa haritası çizen konuşmasını özetleyen yazı, nutkun dünyada ve Türkiye'deki yankısı üzerinde durur. Nutkun Türkiye tarafından daha çok öne çıkartılan tarafı, devam etmekte olan savaş bitse de, Almanya'nın İngiltere ve grubuna karşı iktisadi savaşa devam etmedeki ısrarı vurgusudur.
	31 Mart 1332	50/1295/252	
56	20 Nisan 1916 ALMANYA İLE ROMANYA beyninde bir i'tilâf-ı iktisâdiye hâsıl olarak bu hususda bir de mukâvelenâme yapılmış ve Berlin'de Almanya Hariciye Nazırı ile Romanya Sefiri arasında (7 Nisan 1916'da) imza edilmiş olduğunu Ajans Wolf tasdik ve te'yîd etdi; İ'tilâfnâme ahkâmını da, en esaslı noktalarını göstermek üzere, îzah eyledi.	İmzasız Romanya, Almanya, İngiltere, Rusya, Karpatlar, Sırbistan, Bulgaristan, ilhak, akd, iktisad, mukâvele-i ticâriye.	Almanya ve Romanya: Mühim Bir İ'tilâf-ı İktisâdiye İ'tilâfçılar ile İttifak arasında kalan Romanya'nın en son Almanya (Merkezî Avrupa) ile ekonomik bir anlaşma imzalamasını konu alan yazı, zaten bu savaşın da iktisadi bir savaş olduğu, İngiltere'nin Almanya'nın ekonomik gelişmesini durdurmak için bu savaşı çıkardığı, Romanya'nın Almanya tarafında tercihini kullanmasının itilaf devletleri nezdindeki muhtemel etki ve sonuçları üzerinde durulur.
	7 Nisan 1332	50/1296/265	

### Turkish Studies

57	27 Nisan 1916	İmzasız	Ba'del Harp Muharebe-i İktisâdiye: Şimdiden Müstenkifler
	MUHÂREBEDEN SONRA, Almanya aleyhinde diğer bir muhârebeye girişmek teşebbüsünde bulunan İngiliz ve Fransız ricâli, böyle bir cereyânı çıkardıktan sonra, yine kendi muhitlerinde ve müttefikleri Rusya ve İtalyan muhitlerinden uğradıkları îtirazlar, bu ricâlin fikir ve maksûdiyle âhenkdâr olmak şartıyla, işitdikleri sadâlar üzerine bir vak'a-i teemmül geçirmiş olmaları melhûtdur.	Muhârebe-i iktisâdiye, Almanya, harb, Rusya, İtalya, İngiltere, Avusturya, Kanada, serbestî, Hindistan	İngiltere'nin, savaştan sonra Almanya üzerine uygulayacağı iktisâdi baskılara, müttefik dostlarından Rusya'nın, şimdiden buna karşı olduğu, üstelik bu politikanın İngiltere'nin savuna geldiği serbestî usûlüne de aykırı olduğu, buna rağmen İngiltere'ye, kendi müstemleke devletlerinden destekler geldiği yönünde çeşitli görüşlere yer verilerek ilerleyen yazı, İngilizlerin politikasının diğer bazı müstemleke devletlerinden Hindistan'ın menfaatine aykırı olduğu iddialarıyla devam etmektedir.
	14 Nisan 1332	50/1297/281-282	
58	13 Temmuz 1916	İmzasız	Harpden Sonra İçin Şimdiden Hazırlıklar
	İ'TİLÂF HÜKÛMETLERİNDE, harbden sonra için, şimdiden hazırlıkda bulunmak husûsunda büyük bir gayret görüldü, ictimâlar akdolundu, konferanslar yapıldı.	Muhârebe-i iktisâdiye, ba'del harb, İngiliz, İngiltere, İtalya, Rusya, Almanya, Fransa.	Savaş öncesi itilaf devletlerinin bir biri ile iktisadi ilişkilerinde çarpışma, bazılarında ise herhangi münasebet olmayıp, savaş sonrasında bu devletlerin nasıl olup da iktisadi bir ortaklık, yahut hepsinin lehine olacak bir iktisadi ilke etrafında birleşecekleri üzerine kafa yorulan makalede, İngilizlerin her dâim kendi çıkarlarını koruyacağından yola çıkarak bunun imkansız olacağı sonucuna varılmaktadır.
	30 Haziran 1332	51/1308/99	
59	27 Temmuz 1916	İmzasız	Hayât-ı İktisâdiye
	GAZETELERDE, UMÛR-I iktisâdiye müdiriyetleri teşkiline dâir neşrolunan nizamnâme elbette görülmüştür.	İktisad müdiriyetleri, İzmir, Bursa, Eskişehir, inkişâf, tatbikât-ı iktisâdiye.	Nizamnâmeye göre şimdilik İzmir, Bursa ve Eskişehir'de olmak üzere üç yerde kurulan İktisad Müdürlükleri, hem başkente en yakın, hem de ekonomik gelişmesi en hızlı olabilmesi açısından diğer şehirlere de bu müdürlüklerin kolayca teşmil edilebilmesi bakımından en uygun yer olduğundan bahisle, ekonomik gelişmişlik bakımından bu kararın son derece önemli olduğu üzerinde durulur.
	14 Temmuz 1332	51/1310/116-117	

### Turkish Studies

60	3 Ağustos 1916	İmzasız	Mücâdele-i İktisâdiye: Harpden Sonra İçin Hazırlık
	İNGİLİZLERİN ÖNAYAK olmalarıyla, i'tilâf devletleri arasında, harbden sonra, mücâdele-i iktisâdiyeye devam olunmak teşebbüsü var.	İtalya, Rusya, Fransa, İngiltere, Almanya, muâhede-i iktisâdiye.	Almanya ve müttefiklerine karşı açılacak olan söz konusu iktisâdi mücadelede İngiltere, karşı devletlerin ekonomik gelişmesini engellemek üzere çeşitli yasaklar koymayı planlamakta; sanat ve ticaretine karşı ne kadar darbeler vurulması gerekiyorsa vurulacağını belirtmektedir. İngiltere, güttüğü bu politika ile Rusya ve Fransa'yı kandırmayı başardığı gibi sonunda İtalya'yı da kendi tarafına çekmeyi başardığı ifade edilmektedir. Rusya ve İtalya'nın, İngiltere'ye uymasının temel sebebinin, mali durumlarının zayıflığından kaynaklandığı iddiası üzerine kurulmuş bir yazı.
	21 Temmuz 1332	51/1311/129-130	
61	28 Aralık 1916	İmzasız	Almanya'nın Aldığı Ganâim-i Harbiye Büyük Bir Orduya Kifâyet Eder
	ALMANYANIN DÜŞMANLARINDAN aldığı ganâim tahmînî bir sûrette kaydolunuyor.	Almanya, ganimet, Romanya, top, cephane arabası, tüfenk.	Almanya'nın elde ettiği harb ganimetlerinin yine düşman aleyhlerine kullanıldığından dolayı bunun ancak Almanya'ya gönderilen belli bir kısmının görülebileceğine işaret eden yazıda, bu ganimetlerin bir kısmının da Romanya'ya verildiği ayrıntısıyla ifade edilmektedir.
	15 Kanunuevvel 1332	52/1331/58	
62	1 Mart 1917	İmzasız	Faaliyet-i Hayâtiye ve İktisâdiye
	MALİYE NAZIR-I muhteremî Cavid Bey Efendinin, Meclis-i Âyânda îrâd etmiş ve bâlâyâ nakledilmiş olan nutuk-ı mühim bizi birçok cihetlerden irşâd ediyor.	Maliye Nazırı, Cavid Bey, Meclis-i Âyân, necât, halâs, teâlî.	Maliye Nazırı Cavid Bey tarafından Âyan Meclisi'nde yapılan konuşmanın özemi üzerinde durulan yazıda, fertlerin hâlet-i rûhiyesi ile milletlerin hâlet-i rûhiyesi arasında paralellikler bulunduğu hareketle, konuşmanın bu bakımdan sadece mâlî bir konuşma olmayıp, millî bir konuşma sayılacağını, örnek ve açıklamalarla teyid etmektedir.
	1 Mart 1333	52/1338/160-161	

### Turkish Studies

63	22 Mart 1917	İmzasız	Dolar Âşığı
	FARZ EDİYORUM ki ilk defa olarak New York sularına dâhil oldunuz.	Amerikalı, ferd, New York, feodalite, tarz-ı hayat, Avrupa, sarışın, serî'.	New York şehrinin mimarisinin tasviriyle başlayan yazı, feodal dönemle kıyaslanmaya kalksa nasıl bir hürmet ve endişe ile karışık şaşkınlıkla karşılanacağını, Avrupa ile Amerika hayat tarzının kıyaslayarak ilerler. Şehirdeki insanların birbirlerine seslenişlerinde bile olan bu farkın nedeninin bireyselleşme olgusuna bağlandığı yazı, Amerika'yı "şahsiyet-i münferide memleketi" olarak niteler ve buradaki en büyük silahın ise "ben" olduğunu iddia eder.
	22 Mart 1333	52/1340/199-202	
64	1 Ocak 1918	Yahya Saim	Sosyalizm
	SOSYALİZM İDDİASI bizde de Meşrûtiyetin îlânını müteâkib ortaya çıktığı zaman ben de bu cereyânı te'sîs etmek isteyen gazeteleri, mecmûaları dikkatle ta'kibe koyulmuşdum.	Sosyalizm, cereyan, meslek, Fransa, Almanya, Saint Simon, Baböf.	Sosyalizmin bu topraklarda meşrûtiyet sonrasında konuşulmasıyla incelemeye başladığını iddia eden yazar, Batı'da söz konusu mesleğin (sosyalizm) eskiyip bir kenara atıldığını, her ülkede aynı derecede öne çıkmadığını ve öne çıkan iki ülkenin ise Fransa ve Almanya olduğunu ve yayılışını da Fransız sosyalistlerine bağlamaktadır. Sosyalizmin tarihçesi üzerinde durulduğu yazı, kurucu kişilerin adlarına da genişçe yer ayırır.
	1 Kanunusani 1918	53/1375/380-382	
65	24 Ocak 1918	M. S.	Piyasa
	GAZETELERİMİZDE, MECMÛALARIMIZDA bu aralık ilmî tedkikler, esaslı fikirler, ciddî mülâhazalar görülüyor.	Türkler, türedi tacirler, piyasa, fiyat, Brest Litovsk, Ticâret-i Umûmiye Mecmûası, Abdi Tevfik.	Ziya Gökalp ve Rıza Tevfik gibi yazarlar, Türkler üzerine yazarken birden bire piyasa ve fiyatlar konusu üzerine yazmalarının halkın içinde bulunduğu durumla ilgili olduğunu, piyasa ve fiyatların da Rusya ile yapılacak ulusal bir anlaşma neticesinde istenen sonuca varabileceğini, bu tarz beklenti ve spekülasyonel haberlerin piyasa fiyatlarını etkilediğini ve buna özellikle "türedi tacir" tabir edilen kesimin sebep olduğu üzerinde durulmaktadır.
	24 Kanunusani 1918	53/1377/414-415	

### Turkish Studies

66	24 Ocak 1918	Yahya Saim	Sosyalizm
	MİRABON'UN VEFÂTI senesi yani 1791 Nisanında artık Fransa'da İngiltere'dekiler gibi kulüpler ve cemiyetler teşekkül ediyordu.	İhtilâl-i kebîr, cumhuriyet, kordelya klubü, Sen jak, jakoben,	Fransız İhtilâl'i'nden "(ihtilâl-i kebîr) Cumhûriyet'e kadar kulüpler, zenginlik, fakirlik, ihtilal, zâhirî müsâvâtın kazanılması ve tenkidlerin devamı" gibi konuların ele alındığı yazı, dönemin tarihsel geçmişini irdelemektedir.
	24 Kanunusani 1918	53/1377/418-422	
67	7 Şubat 1918	Yahya Saim	Sosyalizm
	BÜTÜN BU İZÂHAT gösterir ki inkılâb-ı kebîr bile ciddî bir sosyalizm te'sirinden âzâde kalmıştır.	Sosyalizm, servet, Baböf, cumhuriyet, mülkiyet, isyan.	"Fakr ile servetin mücâdelesisi; Dinî ve rûhî nazariyeler: İlk Nazariye: Baböf-Bir İsyân; İkinci Nazariye: Saint Simon, Saint Simon'un ma'kableri: Yeni Hristiyanlık Mektebi, Garib Bir Kânun, Mühim bir İsyân, Barikad Mücadelesi; Dördüncü Nazariye, Foriyerizm; Hukûkî Nazariyeler: Birinci Nazariye: Lui Bilan; Genç Burjuvular, Reis Kaveniyak'ın Bir İddiası" gibi başlıklar ele alınmaktadır.
	7 Şubat 1918	54/1379/10-11	
68	14 Şubat 1918	Yahya Saim	Sosyalizm
	1760 TARİHİNDE tevellüd eden Saint Simon zengin bir asilzâde idi ki servetini kaybetmesi üzerine husûsî bir takım efkâr ve nazariyât dermeyân neşrine koyuldu.	Parlamento, sa'y, amel, ictimâî, cemiyet, hüsn-i idare, kumpanya, işçi.	İnkılâb-ı Kebîr'in kötü bir eserden başka insanlara hiçbir fayda temin edemediğini dile getiren yazar, bilakis onun mevcut olanları tahrip ettiğini, sosyal yapının tekrar ve yeniden vücuda getirilmesi gerektiğini, cemiyete faydalı olanın, hayata faydalı olan eşyanın üretimi olduğu, herkesin emeğinin bir sosyal yapıya ait olması gerektiği ve söz konusu yapının da kendini en iyi idare edebileceği yerin parlamento olduğunu söyler.
	14 Şubat 1918	54/1380/19-22	
69	21 Şubat 1918	Yahya Saim	Sosyalizm
	SAİNT SİMON'un ve tarafdarlarının nazariyeleri efkâr-ı umûmiyede kazanmış olduğu mevki' ve ehemmiyeti yavaş yavaş kaybetdi.	Saint Simon, Froyer, sosyalizm, meslek, ictimâiyât.	1772 yılında doğmuş olan Froyer ismindeki filozof ve ictimâiyat uzmanı tarafından öne atılan Foryerizm denilen başka bir sosyalizm nazariyesirnin dikkatleri üzerine çektiğinden bahisle, sosyalizmin tarihçesine ait ayrıntılı bilgilere yer verilmektedir.
	21 Şubat 1918	54/1381/42-43	

### Turkish Studies

70	28 Şubat 1918	Yahya Saim	Sosyalizm Fransa'da Almanya'da: İkinci Cumhuriyet'ten İkinci İmparatorluğa Kadar 1852-1848
	1848 SENESİ Şubatı'nın 25. gününü hükümet-i muvakkata âzâsı bir beyannâme neşrediyordu.	Cumhuriyet, imparatorluk, ıslâhât-ı ictimâiye, Prudon, sosyalizm, matbûat, ihtilal, ameale, Almanlar.	II. Cumhuriyet'ten II. İmparatorluğa kadar olan dönemin ele alındığı bu yazıda (1848-1852), geçici hükümet içindeki gruplar, eski basın ve siyasi cemiyetler kanununun feshi, genel oy usûlünün kabulü, işçilerin sosyal düzen talebi, komisyon, sosyalistlerin yanlış bir hareketi, işçilerin isteği, yerel hukuk, işçilerin yenilgisi, ikinci hukukî nazariye ve Prudon gibi konu ve isimler etraflıca ele alınmaktadır.
	28 Şubat 1918	54/1382/55-58	
71	28 Şubat 1918	Yahya Saim	Sosyalizm Fransa'da Almanya'da:
	1848'DE KARL Marks isminde bir Alman, sosyalizmi müsbet bir fen haline getirdiğini beyân etti.	Karl Marks, sosyalizm, müsbet fen, sermaye,	Karl Marks ve teorisi, 1866'dan beri Parlamento'daki sosyalist partiler, Marks'ın Sermaye (Kapital) isimli kitabından sermayenin mahiyeti gibi çeşitli konuları alıntılarla zenginleştirilen bir yazı.
	28 Şubat 1918	54/1383/74-75	
72	14 Mart 1918	Yahya Saim	Sosyalizm Fransa'da Almanya'da:
	1813 TARİHİNDE amelenin ahvâlini ıslah ve fikr-i iştirâkı bir kat daha teşmîl etmek arzûsuyla Almanya'da bir sosyalist fırkası teşekkül etmişdi.	August Bebel, sosyalist parti, Saksonya sosyalistleri, Demokrat Haftası, Alman İttihâdiyyesi, sosyalizm.	1813'te bir sosyalist partisi, parti üyelerinden birinin ihtilafı, Doktor Fon Şevaiçer ve rakibi August Bebel, üçüncü bir grup, Saksonya Sosyalistleri, 1869 senesi Sosyalistler Toplantısı, Doktor Fon Şevaiçer'in zaferi, 1869 senesi rakip Sosyalist Kongresi, bütün yolların maslahatçılığa çıkması, Bebel'in zaferi gibi konular ele alınmakta.
	14 Mart 1918	54/1384/90-91	
73	21 Mart 1918	Yahya Saim	Sosyalizm Fransa'da Almanya'da
	EVVELCE, İNTİHÂBÂTIN tekrarı esnasında sosyalist fırkası ekseriyet kazanmaya başlamışdı.	Sosyalist hareket, I. ve II. Wilhelm, Bismark, Almanya,	Sosyalist harekete dış saldırılar, dış saldırıların sebepleri ve Bismark'ın bu konudaki rolü, I. Wilhelm'in vefatı, yerine II. Wilhelm'in geçmesi ve sosyalistlere karşı tavrı, o yıllardaki Almanya'daki en önemli muhalif parti konularına yer veren yazı serisi bu sayıda son buluyor.
	21 Mart 1918	54/1385/103	

### Turkish Studies

74	11 Eylül 1919	Gustav le Bon	İki Sahifelik İktisâd İlm-i Hâli
	MİLLETLERİN MUKADDERÂTINI psikolojik bir takım müesserât ile îcâd-ı iktisâdiye ta'yîn eder.	îcâd, iktisâd, psikolojik, millet, kader, istihsal, zenginlik, taksim.	Psikolojinin, milletlerin duygu ve düşünce dünyasını nasıl etkileyip davranışlarına yön vermesindeki rolü üzerinde durulurken, söz konusu davranışların maddi üretime dönük yanları üzerinde de rolü olduğunu iddia eden yazar, iktisad ve psikolojinin birlikte milletlerin kaderini oluşturduklarını ve bunları inkâr edenlerin kendi cezalarını bir şekilde çektiklerini açıklamaktadır.
	11 Eylül 1919	55/1426/320-321	
75	29 Temmuz 1919	M. R.	Millî İktisâd
	BUNDAN TAM seksen sene evvel Frederik Lîst isminde bir Alman muktesidi gümrük tarifelerinde usûl-ı himâyeyi ve devletin iktisâd-ı husûsiyeye müdâhalesini memleketin efkâr-ı münevveresine kabûl ettirmek emeliyle "millî iktisâd sistemi" isminde bir kitab yazdı.	Millî iktisâd, iktisâd-ı millî, iktisâd-ı husûsiye, Frederik Lîst, Alman, muktesid, usûl-ı himâye, Adam Smith, felsefe-i akliyye, akl-ı mahz.	Almanya'da Frederik List tarafından ortaya atılan millî iktisad fikri, İngiltere'de Adam Smith tarafından teorize edilen mübadele serbestisi fikrine karşı geliştirilen bir iktisâdî düşünce olup, bunun karşılıklı tenkidleri ve millî iktisad fikrinin Türkiye'deki yansımaları üzerinde durulmaktadır.
	29 Temmuz 1936	57/1461/57-58	
76	26 Ağustos 1919	M. R.	Millî İktisâd
	BİZİ MİLLÎ iktisadçılardan bu hususta ayıran diğer mühim bir esas da mevcûdiyeti kabul ettiğimiz bu tahavvülün -bu tahavvüle ister terakkî, ister tekâmül ismi verilsin- bazı ahvâlde fevkalâde, alehusus muayyen bir cins nazar-ı itibâra alındığı takdirde ise hemen ma'dûm addedilebilmesi keyfiyetidir.	Tahavvül, tekâmül, millî iktisâd, muktesid, fizyoloji, biyoloji.	Millî iktisatçıların savunduğu her şeyde var olan değişme ve gelişme fikrine katıldığını ve fakat bazı noktalarda derece farkıyla ayrı düştüklerini öne süren yazar, her insanın biyoloji ve buradan hareketle genel bir psikolojiye sahip olduğu nasıl söylenebilirse, umumi bir insan, yani "homo ekonomikus" tipi de vardır, diyerek klasik iktisadın haklılığı üzerinde durur.
	26 Ağustos 1936	57/1462/65-68	
77	23 Eylül 1919	M. R.	Millî İktisâd
	USÛL-I İSTİKRÂÎYE fazla ehemmiyet veren muktesidlerin âsârı ile büyük nazariyeler vaz'ı büyük muktesidlerin eserleri mukâyese edildiği zaman insan bilâ ihtiyâr 19. asrın en meşhur mantıkçısı ve muktesidi olan Con Stuart Mil'in yüksek bir fikrini hatırlıyor.	John Stuart Mill, usûl-ı istikrâî (tümevarımsal), muktesid, mantık, spekülasyon, Marshall, makine, mesâî, İngiltere, İngiliz.	John Stuart Mill'in görüşleri etrafında ve yer yer ona atıflar yapılarak ilerleyen yazı, Marshall, Arşimed, Galile ve Newton'u da referansları arasına alarak klasik görüşü örneklerle açıklamaya çalışır. 19. Yüzyılda ne kadar çok bilimsel gelişme ve önemli eser varsa bunun, ferdiyetçilik sayesinde olduğunu tekraren vurgulayan yazar, söz konusu düşünceye karşı teşekkürlerini sunar.
	23 Eylül 1936	57/1463/78-81	

### Turkish Studies

78	21 Ekim 1919	M. R.	Millî İktisâd
	BİR DE MUKTESİDLERE atfedilen "tecrîdde ifrat"ı daha vâsî' bir şekilde göstermek için bunların klasik zihniyetine şiddetle merbûtl oldukları ilâve ediliyor.	Klasizm, itidal, ifrat, vazıh, sathî, muktesid, Ricardo.	Klasik düşüncenin maksimum veya uç seviyeye götürülmesi halinde, onun ayırıcı özelliklerinin ortadan kaldırılmasına dönük bir temayülün oluşacağını ve konunun hem sûnî hem de ruhsuz bir yere doğru çekileceğine dikkat çeken yazar, klasik düşüncüyü anlatır veya açıklarken itidalden ayrılınmamasına, herkesin anlayacağı şekilde anlatmanın illa yüzeysel olmayı gerektirmediğine vurgu yapmakta.
	21 Teşrinievvel 1336	57/1464/92-94	
79	28 Mayıs 1925	Ahmet Reşit	Bir Muhâtarâ-i İctimâiye: Komünizm
	DÜNYANIN HERHANGİ memleketinde ne kadar sosyalist fırkaları varsa "işçiler cemiyet-i beynelmileli" tâbir-i muhtasarıyla beyan olunur, sosyalist müessesâtının ilkidir.	Sosyalist, kızıl komünizm, işçiler, amele, cemiyet-i beynelmilel, enternasyonel.	Enternasyonel fikrinin kim tarafından, ne zaman, nerede ortaya atıldığı, ilk olarak nerede ve ne zaman toplandığı, daha sonra nerelerde toplandığı ile ilgili bir tarihçe sunan yazı, ülkelerin kendi sosyalistlerinin bilinçlenmesi için sürekli konferans ve kongre düzenlemesi gerektiğine dönük bilgilere de rastlanmaktadır.
	28 Mayıs 1341	58/1502/23-27	
80	29 Temmuz 1926	Mahmut Sadık	Fakr-u Servet
	ÜÇ AY kadar evvel "İllüstrasyon"da zamanımızın ictimâiyât ulemâsı arasında mütemâyiz bir mevki' olan Feraro'nun Sen Fransuva Desîz bir makalesini okumuşudum.	İllüstrasyon, Sen Fransuva Desîz, Feraro, kazanç, maîşet, ictimâiyat.	Feraro'nun bir makalesi, Sen Fransuva, kardinalin hiddeti, alimin karşılık vermesi, yedi yüz sene evvel bir bolşevik, fakirlik ve sefaletin savunucularının ve övücülerinin artık olmaması, servetin eskiden bozucu bir ahlâk olarak görülmesi, sanayi ve ticaretin gelişme sebepleri, siyaset ve irfan, fakirlik belasıyla servet hırsının insana verdiği zararlar ve tehlikeleri üzerinde durulmaktadır.
	29 Temmuz 1926	60/1563/163-166	
81	21 Temmuz 1927	İmzasız	Kağıd İmâlâtı
	KAĞID, BUGÜN medenî âlemin, ekmekden sonra belki onun kadar mübrem bir ihtiyâcıdır.	Kağıd, modern tesis, matbuat, mekteb, hükümet.	Kağıdın artık matbuattan okula, resmî işlerden paketlemeye varana kadar gündelik hayatın her alanında kullanılmaya başlandığına değinerek başlayan yazı, daha sonra onun tarihçesine yer verir. İlk nerede ve nasıl kullanılmaya başlandığına atıf yapılarak artık modern tesislerde üretilen kağıdın gündelik kullanımındaki miktarının artmasına vurgu yapılmaktadır.
	21 Temmuz 1927	62/1614/152-153	

### Turkish Studies

82	8 Eylül 1927	İmzasız	İctimâî Ve İktisâdî Musâhabe-Bir Sada-yı Hatifi
	BÜYÜK GÂZÎ intihâbâtın arefesinde neşrolunan, vatandaşlarına hitâb eden beyannâmesinde intihâbât, aynı zamanda yeni meclis için, rehber-i harekât olarak iktisâdiyât siyâsetini göstermişti.	Gâzi, intihâb, iktisâd, siyâset, Garb medeniyeti, kooperatif, âhenk ve tesânüd, iktisâdî buhran, sanat erbabı, usta.	Dönemin olayları, Batı medeniyetine bağlılık, Batı medeniyeti, mevcut iktisadi sorunlar, iktisadi işler, Doğu'da büyük devrimin önündeki engeller, söz konusu engellerin tarihi kökenleri, o kökenleri yıkmak ve kaynakları kurutmanın imkânı, Türkiye'de ıslahat teşebbüsleri, ustalar yetiştirmek, sanat erbabına her türlü yardımın yapılması, yerli üreticileri koruma cemiyeti, kooperatifler ve onların faydası, âhenk ve tesânüd meselesi gibi konular ele alınmaktadır.
	8 Eylül 1927	62/1621/276-277	
83	9 Şubat 1928	Mahmut Sadık	Memleketin İktisâdında Büyük Bir İnkılâb Mümkündür
	MEMLEKETİMİZDE PEK değerli âlimler vardır.	Linyit, kömür, tozkomürü, fabrika, iktisâd, inkılâb, memleket, Anadolu, lokomotif.	Toz kömürünün sabit makine ve lokomotiflerde üretimi, en fena kömürün ne şekilde olduğu, en iyi kömürün eşdeğeri olanı, Anadolu'da linyit kömürünün bolluğu, bu kömürün toz haline dönüşümü, söz konusu kömürün fabrika ve lokomotiflerimize uygulanması ve üretimi, ekonomimizdeki büyük bir devrim, linyitten imal edilebilen maddeler, kömür kalıpları, linyitin geleceği ve memleketimizin ekonomisine katkısı gibi konular ele alınmakta.
	9 Şubat 1928	63/1643/198-199	
84	26 Nisan 1928	Mahmut Sadık	İktisâdî Musâhabe
	İNKILÂBIMIZIN BAŞLANGICI olan 1324-1908 senesinden, yani meşrûtiyetin ilânından beri iki işden çok zarar ettiğimizi ve bunların gazete çıkarmak illetiyle anonim şirket yapmak hevesinden ileri geldiğini Celal Nuri Bey bir makâlesinde çok güzel yazdı, muhterem mebus bu makalesiyle müzmin bir yarayı deşdi.	İnkılâb, anonim şirket, gazete, mecmua, meşrûtiyet, sermâye, mektebi mülkiye, mühendis, demiryolları.	Mühendis Tevfik Bey'in, Devlet Demiryolları Mecmûası'nda çıkan, lokomotif kazanlarında yeni bir yakıt olan toz kömürü yakma usûlünün keşfinden bahseden makalesinin tanıtımını yapan yazı, bu usûlün zaten fabrika kazanlarında uygulandığını haber vermektedir. Yazı, söz konusu makaleden alıntılarla devam ederken, memlekete asıl gerekli olanın linyit ve toz kömürü kadar onu kullanacak hüner ve ustalık olduğu görüşüne yer veriliyor.
	26 Nisan 1928	63/1654/370-371	

### SONUÇ

İmzasız yazıların da bulunduğu Servet-i Fünûn dergisinde Ahmet Şuayp'tan Aynizâde Hasan Tahsin'e, Safvet Suad'tan Ahmet İhsan'a, Edhem Necdet'ten Mustafa Suphi'ye, Kemal Derviş'ten

### Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic  
Volume 12/3

Ahmet Reşit'e, Mahmut Sadık'tan A.K. Hatif ve Yahya Saim'e kadar pek çok yazarın yazılarına yer verilmiştir. Yazılar arasında ilm-i servetten madenlere, sermayeden ticarete, ücretten faize, şirketlerden fabrika ve makinelere, ziraatten madencilığe kadar pek çok konu ele alınmıştır. İktisadi düşünce alanında da yazıların yer aldığı dergide klasik iktisattan sosyalizme, millî iktisattan kooperatifçiliğe varan çeşitlilikte konular incelenmiş olup, Adam Smith, Ricardo, John Stuart Mill, Karl Marks, Frederik List, August [Ferdinand] Bebel, Saint Simon ve [François Marie Charles] Fourier gibi öne çıkan iktisatçı ve düşünürlerin de tanıtımına gayret gösterilmiştir.

### KAYNAKÇA

- Arpa, R. (2011). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Gazete Ve Dergilerinde Yer Alan Tefsir İlanları. *Usûl İslam Araştırmaları Dergisi* (16), 27-66.
- Aslan, T. (2011). Pertev Tevfik ve Muahede Gazetesi. *Turkish Studies* (6), 523-565.
- Cebeci, M. (1997). Milli İktisat Düşüncesi ve İktisadiyat Mecmuası Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Çetin, C. (2002). Milli İktisat Düşüncesi ve Ticaret-i Umumiye Mecmusası Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Demir, K. (2014). Osmanlı'da Ziraat Dergiciliğine Bir Bakış (1880-1923). *Turkish Studies* (9), 385-401.
- Dıñoğlu, F., Genç, H., & Özgür, M. (2015). *Osmanlı'da Modern İktisadın İzinde 1 Mebadi-i İlm-i Servet-i Milet Sakızlı Ohannes Efendi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Genç, M. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken.
- Kepenek, Y., & Yentürk, N. (2001). *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mardin, Ş. (1990). *Siyasal ve Sosyal Bilimler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztürk, Y.K. (2016). Osmanlıdan Genç Türkiye'ye Kalkınma Stratejisinin Teorik Arka Planı: 1914-1918 Milli İktisat Düşüncesi. *Turkish Studies* (11), 131-144
- Parlatır, İ. (2009). Servet-i Fünûn. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde*, c.36, 573-575. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sayar, A. G. (2000). *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması*. İstanbul: Der Yayınları.
- Servet-i Fünûn Dergisi. (1891-1928). Servet-i Fünûn Dergisi Makaleleri. *Servet-i Fünûn Dergisi*.
- Toprak, Z. (1982). *Türkiye'de "Milli İktisat" (1908-1918)*. Ankara: Yurt Yayınları.
- Toprak, Z. (1999). İkinci Meşrutiyet'te Toplumsal Proje: Tesevüt, Meslek ve Milli İktisat. *Osmanlı içinde*, c.3, 571-586. İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.

### Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Göçer, K. & Çetin, C. (2017). "Servet-i Fünûn Dergisindeki İktisada İlişkin Makale ve Yazıların Açıklamalı Bibliyografyası (1891-1928) / An Explained Bibliography of Article and Writings Related to Economics in the Magazine Servet-i Fünun (1891-1928)", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Tahsin Aktaş Armağanı) Volume 12/3, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11541, p. 201-234.